

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

Rozvoj nadání dítěte v ZUŠ

Development of child's talent at basic and art schools

Vedoucí práce:

PhDr. Hana Dvořáčková

Autor:

Anna Kolingerová

Praha 2014

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní profesorce PhDr. Haně Dvořáčkové za odborné vedení a pomoc při koncipování mé bakalářské práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že práci jsem zpracovala samostatně a že jsem použila jen uvedené prameny a literaturu.

Současně dávám svolení k tomu, aby tato diplomová práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne 22. 4. 2014

Anna Kolingerová

Anotace:

Rozvoj nadání dítěte v základní umělecké škole spadá pod základní umělecké vzdělávání. Základní umělecká škola rozvíjí žákův talent za pomoci správně zvolených vyučovacích metod a dobré spolupráce s pedagogem, školou a rodiči. Výuka směřuje k přípravě studentů pro další studium na konzervatořích, vysokých uměleckých školách i školách pedagogických. K rozvoji nadání dítěte je zapotřebí individuálního přístupu pedagoga ke každému žákovi. Škola má povinnost nadaným žákům poskytovat nejen vzdělávání, rozvoj a dobré podmínky k seberealizaci žáka, ale také možnost „zviditelnění“ se, např. formou koncertů, výstav, soutěží atp. V teoretické i výzkumné části se zabývám jednotlivými obory na základních uměleckých školách, společnou historií základních uměleckých škol, hodnocením žáků a způsobem, jakým pedagogové pracují s nadanými žáky. Věnuji se také otázce podchycení zájmů dětí a kvalitnímu trávení jejich volného času, kterou řeší jak zájmové vzdělávání, tak základní umělecké, jazykové a zájmové vzdělávání.

Velkou pozornost věnuji Rámcovému vzdělávacímu programu pro základní umělecké vzdělávání (2010) a školním vzdělávacím programům, které na každé ZUŠ v České republice vypracovává s pomocí pedagogického sboru koordinátor Rámcového vzdělávacího programu. Konkrétně se zaměřuji na informace vztahující se k tématu věnovanému mimořádně nadaným dětem a jejich individuálnímu vzdělávání. Dále se zabývám historií základního uměleckého, jazykového a zájmového vzdělávání a jejich zákony, obsaženými ve Školském zákoně – po novele, č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

Klíčová slova: Nadání, základní umělecká škola, vyučovací metody, Rámcový vzdělávací program, školní vzdělávací program ZUŠ

Annotation

Primary Art School helps to develop pupil's talent with help of properly selected teaching methods and good cooperation with a teacher, school and parents. Tuition aims to preparation of students for further studies at conservatories, Art Universities and pedagogical schools. An individual approach of a pedagogue to every pupil is needed for development of a talent of a child. A school has a duty to provide not only education, development and good conditions for self-realization of a pupil but also a chance to „show-off“ in the form of concerts, exhibitions, competitions etc. In theoretical and research parts I deal with individual subjects in Art Schools, mutual history of Art Schools, grading of pupils and the way that tutors work with talented pupils. I also address the question of covering the interest of children and spending their leisure time well that is allowed by Interest education, Primary Art, language and interest education.

I pay much attention to framework education programme for Primary art education and school educational programs, that coordinator of Framework educational draws with a help of faculty in every Primary art school. I focus specifically on information related to a topic that is dedicated to exceptionally talented children and their individual education. Further I deal with an issue of history of Interest education and Primary art, language and interest education and their laws contained in Education Act – after novelization, No. 561/2004 Coll., of preschool, primary, secondary, vocational and other education.

Keywords: Talent, Primary Art School Teaching methods, Framework education programme, School education program of basic art schools

Obsah

ÚVOD	8
1. Nadání.....	10
1.1. Nadání, talent a genialita	10
1.2. Charakteristika nadaného dítěte	11
1.3. Rozvoj nadaného dítěte a podpora rodičů	13
1.4. Pedagog, rodiče a vzdělávání nadaného dítěte	13
1.5. Vhodné vyučovací metody pro práci s nadanými dětmi	18
2. Rozvoj zdravého sebevědomí žáka	21
3. Volný čas a zájmy	25
4. Základní umělecká škola	27
4.1. Základní umělecké vzdělávání	27
4.2. Historie základních uměleckých škol.....	27
4.3. Cíle a obory vzdělávání na ZUŠ.....	28
4.4. Přijímací zkoušky a hodnocení žáků	29
4.4.1. Hodnocení žáků:	29
4.5. Práce s mimořádně nadanými žáky na ZUŠ.....	30
4.5.1. Rozšířená výuka:	30
1. Metodologická a analytická část	32
1.1. Výzkumné otázky.....	32
1.2. Výzkumné metody, rozhovor a kompetence	32
1.2.1. Cíl použitých výzkumných metod:.....	32
2. Popis výzkumného souboru	34
2.1. Základní umělecká škola Příbram I, nám. T. G. Masaryka 155.....	34
2.1.1. Historie a současnost ZUŠ Příbram I, nám. T.G. Masaryka 155	34

2.2. Základní umělecká škola Antonína Dvořáka příspěvková organizace města Příbram.....	35
2.2.1. Historie a současnost ZUŠ Antonína Dvořáka příspěvkové organizace města Příbram.....	35
3. Analýza rozhovorů a výsledky výzkumu.....	37
4. Školní vzdělávací programy na ZUŠ v Příbrami	48
4.1. 4.1 Vzdělávání žáků mimořádně nadaných.....	48
4.2 Zásady a způsoby hodnocení žáků	50
ZÁVĚR.....	51
Seznam literatury:	56

ÚVOD

Hlavním důvodem pro výběr daného tématu mé bakalářské práce byl především můj osobní vztah k výuce na umělecké škole – po řadu let jsem jako dítě a později jako dospívající docházela na výuku v základní umělecké škole, kde dnes působím již jako pedagožka. ZUŠ se stala součástí mého života již v raném dětství a zcela ovlivnila, mohu říci určila, můj život.

Jako hudebně nadané dítě jsem neměla ve školním prostředí vždy zcela jednoduchou pozici. Možná také proto jsem si vybrala téma své práce, abych zpětně mohla svým zkušenostem porozumět a jako pedagožka pracující s nadanými dětmi se vyvarovat mnoha potenciálních chyb, které při procesu vzdělávání nadaného žáka mohou nastat. Zároveň se téma pro mne stalo jakousi výzvou, protože přes vynaložené úsilí jsem nenašla žádnou literaturu přímo věnovanou specifické problematice spojené s procesem vzdělávání na základních uměleckých školách. Velmi mi však pomohl např. Sborník příspěvků, Umělecké vzdělávání a role kulturních institucí, vydaný roku 2011, jehož obsahem jsou odborné názory a fakta o základním uměleckém vzdělávání a zájmovém vzdělávání, historii i současné situaci ZUŠ v České republice.

Ve své práci jsem se zaměřila na specifika pedagogického přístupu k nadaným dětem, která se v mnoha ohledech liší od práce s ostatními dětmi. Je důležité rozpoznat charakter vloh žáka, abychom jej byli schopni rozvíjet za pomoci správných vyučovacích metod. Obecně platným základem úspěšného rozvoje osobnosti je mít ke každému žákovi individuální přístup, znát jeho osobnost a prostředí, které ho utváří. Talentovaného studenta je třeba soustavně dostatečně motivovat a rozvíjet jeho zájmy, popřípadě kompenzovat některé nedostatky dítěte, (nadaní žáci jsou typičtí svou nesoustředěností a často je nudí opakování látky). Někdy to může jevit tak, že žák látku nerozumí. Pravdou však je, že dětem je opakování protivné a nechtějí se jím již více zabývat.

Zvláštní pozornost také v práci věnuji problematice volného času a rozvíjení zájmů dětí. Tato problematika bývá někdy nedocenená, proto jsem chtěla vyzdvihnout její důležitost. Pro správný vývoj osobnosti je nezbytné, aby děti trávily volný čas kvalitním způsobem, a to nejenom ty nadané. Vzhledem k tématu práce jsem se zde zaměřila především na zájmy dětí a kvalitní trávení volného času.

Zabývala jsem se základním uměleckým vzděláváním a v souvislosti s tím také Školským zákonem (2009) a Rámcovým vzdělávacím programem pro základní umělecké vzdělávání (2010). V praktické části jsem provedla výzkum. Použila jsem metodu polostrukturovaného rozhovoru se řediteli dvou základních uměleckých škol ve městě Příbrami. Mým úkolem bylo zjistit, v jakém prostředí se nadané děti v tomto městě vzdělávají, které vyučovací metody pedagogové v práci s nimi používají, jaké zde žáci dostávají možnosti prezentace před publikem a jakým způsobem tyto školy spolupracují s městem a veřejností. V neposlední řadě jsem také zkoumala, jaká je úroveň spolupráce mezi sledovanými dvěma základními uměleckými školami, sídlícími ve stejném městě. V práci se zabývám rovněž otázkou, jakou roli hraje umělecká škola v osobním životě nadaného dítěte (dítě zde není pouze žákem, ale získává nový sociální status, je uvedeno do nové společnosti, mezi děti, které jsou také talentované – a mezi talentované dospělé).

1. Nadání

„Nadání je první stupeň míry schopnosti, jedná se o vyvinuté vlohy nebo souhrn specifických vloh. Příkladem může být hudební nadání – například schopnost komponovat, dirigovat nebo hrát na hudební nástroj. Zde se k hudebnímu sluchu pojí jemná motorika pro hru na hudební nástroj, prostorová představivost a hudební představivost – to znamená schopnost ve své představivosti slyšet hru různých nástrojů již existujících skladeb nebo při komponování ve své fantazii slyšet souhru nástrojů zatím neexistující skladby.“
(www.wikipedia.cz)

Schopnost není vrozená, ale vzniká na základě vlohy a učení, rozvíjí se životem ve společnosti. Vloha je fyziologická zvláštnost. Například dítě, které se narodí s dlouhými silnými hlasivkami, má předpoklady k výjimečnému zpěvu, nebo jiné se díky svým dlouhým prstům může dobře uplatnit při hře na klavír či na kytaru. Podobně sportovec volejbalista se narodil s předpokladem vysokého vzrůstu.

Schopnosti jsou vlastnosti předpokládající úspěšné vykonávání nějaké činnosti. Pracovně je zde rozdělíme do dvou skupin. A to na schopnosti specifické, které získáme díky vrozené predispozici (sport), nebo na schopnosti obecné. Sem řadíme předpoklady, které se dají zúročit při jakékoli činnosti (dítě ovládá nejen schopnost se něco naučit, ale také to aplikovat, používat). S tím je samozřejmě spojena inteligence. Díky ní se učíme ze zkušeností, aplikujeme to, co již známe, i v situacích, ve kterých jsme se ocitli poprvé.

Velmi důležité je, abych zde popsala různé stupně (úrovně) schopností. Schopnosti totiž dělíme na nadání, talent a genialitu.

1.1. Nadání, talent a genialita

Nadání:

Nadaný žák je takový, který se odlišuje od ostatních dětí tím, že docílí nadprůměrných výkonů, avšak jen v jedné oblasti. Například žákyně, řekněme jí Monika (13 let), je hudebně velmi nadaná. Avšak v základní škole je mnoho předmětů, ve kterých má problémy – například matematika, fyzika, chemie a další. Oproti tomu, jak je známo, hudebně nadané děti často vynikají v učení cizích jazyků. Tak je tomu i u této mladé dívky, která vyniká v angličtině.

Talent:

Talentované dítě vyniká většinou ve více oblastech. (V případě, že vyniká jen v jedné, pojí se k tomu další kladné vlastnosti osobnosti. Jimi mohou být např. pílě, cílevědomost, trpělivost atp.) Jako další konkrétní příklad uvedu jiného hudebně velmi nadaného žáka. Říkejme mu Honza (10 let). Honza hraje na housle, na bicí a je velmi nadaný zpěvák. Současně ale dochází na základní školu specializovanou na basketbal, v němž také velmi vyniká. Honza je tak jedním z mnoha talentovaných dětí, u kterých může hrozit přetížení z přemíry aktivit. Tyto děti si časem budou muset vybrat, čemu dají ve svém životě přednost. Rodiče by nikdy neměli na své děti klást přílišné nároky. Protože každé nadané, talentované dítě nebo dítě s genialitou má samo o sobě sklony k perfekcionismu. Vše musí mít dokonalé a často vidí ve své práci jen chyby. Proto je riziko přetížení u těchto dětí vysoké. K tomuto faktu se ve své práci vrátím ještě později.

Genialita:

Dítě s genialitou je vzácnost. Genialita je mimořádně rozvinutý talent. Je výjimečná. Geniální dítě dosahuje až nad 140 IQ. Při své výuce jsem se prozatím s takovým žákem nesešla. V učební látce bývají tyto děti rok i více před ostatními, takže se ve škole často nudí. Proto mívají záporný postoj ke škole a bohužel i k učitelům.

Slova nadání, talent a vloha se v praxi často používají jako synonyma a zvlášť se odděluje pouze genialita. Avšak pro potřebu této práce formulovat některá další vyjádření co nejpřesněji jsem se problematiku rozhodla vysvětlit podrobně, nikoli jen obecným způsobem.

V této kapitole se však dále budu věnovat nadání pouze v obecně užívaném smyslu.

1.2. Charakteristika nadaného dítěte

Nadané dítě chce být ve všem, co dělá, přesné. Má sklony k perfekcionismu, jak již bylo zmíněno. Znamená to, že dítě je často samo se sebou nespokojené. Klade na sebe příliš vysoké nároky, aniž by si to uvědomovalo. Proto bývá unavené, nebo má narušenou sebedůvěru. Často se bojí sebevyjádření – bojí se ukázat, na čem právě pracuje. Chce s tím být nejprve vnitřně srovnané.

„Také v rozvoji řeči vykazují takové děti často předstih: nezřídka již v roce vyslovují některá slova, brzo pak tvoří celé věty. Jiné naopak mluví teprve ve věku jednoho a půl či dvou let, nicméně pak tvoří úplné a gramaticky správné věty. Pro pozdní začátek mluvení

existuje přijatelné vysvětlení: vysoce nadané děti jsou často velmi přesné, perfekcionalistické, teprve až když něco vnitřně zcela ovládají, projeví to. Ovládání řeči jim musí nejdříve „vnitřně souhlasit“, než se hlasitě vyjádří. (Mönks, Hypenburg a spol. 2002, s. 31)

Dalším charakteristickým znakem nadaného dítěte je fakt, že dítě často bývá nesoustředěné. Někdy si totiž vybírá, na co se chce soustředit, co ho konkrétně zajímá. Ostatní informace mu mohou připadat zbytečné. Nesoustředěnost mívá ale také jiný důvod. Dítě je v probírané látce napřed. Už to všechno zná a je mu protivné si látku opakovat. Přijde mu to zbytečné.

Nadané děti jsou velmi přemýšlivé a rozvážné, proto bývají mnohdy zamlklé. Někdy již ve svém nízkém věku přemýšlejí o smyslu života a kladou o něm dospělým mnoho otázek. Prožívají život složitěji, a to zejména v období dospívání, jež je těžké pro všechny děti. Nadané děti mohou někdy nevidět důvod toho, proč jsou na světě. Díky jejich přemýšlivé povaze a sklonům k perfekcionalismu totiž trpí těžkými situacemi více než ostatní lidé. Některé nadané děti proto mají v určitých životních obdobích dokonce sklony k sebevraždě.

Nadané děti mají většinou více aktivit – zvládají více věcí najednou, zajímají se o více činností. Zkouší nové věci. Jak jsem již ale ve své práci zmínila, právě proto u nich častěji hrozí přetlak. Je dobré, aby rodiče pohotově zvládali situace, kdy se stane, že jejich dítě selže. Měli by ho povzbuzovat v jeho zájmech a ujišťovat ho, že nevádí, že se mu něco nepovedlo. Je velmi důležité, a to v případě rodičů i pedagogů, dítě chválit. Nadané dítě často jako by pochvale nevěřilo. Alespoň se nám to tak může jevit, protože mnohdy reaguje odseknutím. Někdy tomu tak ale opravdu je, proto tím více je třeba pochvalu říkat častěji. Pochvala je velmi silná motivační pomůcka.

Nadané děti jsou kreativní. Kreativita se pojí s inteligencí. Děti si např. často vymýšlí své vlastní metody. Nejen, že dobře rozlišují více podstatné informace a fakta od těch méně podstatných a méně důležité od těch více důležitých, ale také přicházejí s novými návrhy. Samy si např. vymyslí metody počítání příkladu. Dokáží myslet dopředu a plánovat. Při dětské hře vymýšlejí strategii apod. Jsou schopny rozpoznat, kolik síly je potřeba vynaložit na daný úkol, aby splnily cíl, který si daly. Také si rozvrhují své povinnosti.

Nadané děti se obvykle rychleji vyvíjejí v oblasti psychomotoriky – o tom více v kapitole o vývojové psychologii.

1.3. Rozvoj nadaného dítěte a podpora rodičů

Kromě toho, že úkolem rodičů je dítě povzbuzovat a chválit a usilovat o pozitivní vliv na jeho vývoj řeči, pomáhají rodiče vypěstovat u dítěte pracovní návyky. Například to, jak si dítě dokáže rozvrhnout denní harmonogram, jaký vztah si utvoří ke svým povinnostem. Každé dítě by mělo vědět, že má zodpovědnost. Průměrně nadané děti musí být velmi často pevně a trpělivě vedeny k přijetí faktu, že plnění povinností a získávání vědomostí je dobrá věc zejména kvůli nim samotným. Nadané děti si toho obvykle bývají více vědomy. Mají spíše problém prožít v sobě radost a úlevu ze splnění úkolů. Sotva totiž splní některou povinnost, často pochybují o tom, že ji zvládly úspěšně, nebo se se stejným úsilím hned pustí zase do jiné činnosti, aniž si umějí vychutnat dobrý pocit z právě vykonané práce.

Děti by neměly propadat zoufalství, pokud při některé činnosti selžou – na prvním místě by je vždy měli povzbuzovat rodiče – motivovat je a budovat v nich přesvědčení o tom, že cennější než samotný dokonalý výsledek je snaha ho dosáhnout, projevená pílí a zkušeností, které dítě získává.

„ Svým přístupem mohou rodiče zvýšit nebo snížit až o 20–30 % studijní výsledky svých dětí. Budou-li správně používat svůj vliv a návody k jednání uvedené dále, mohou rodiče zvýšit výkonnost svých dětí ve škole o celý stupeň. “ (Campbell 2001, s. 27)

1.4. Pedagog, rodiče a vzdělávání nadaného dítěte

Pedagog by měl chápat své povolání jako poslání. Pomáhá utvářet osobnost dítěte a tím působí nejen na život jedince, ale současně na celou společnost. Má velkou odpovědnost za kolektiv dětí (třída, kroužek), a také za to, zda je nadané dítě v tomto kolektivu přijímáno. Jeho povinností je respektovat osobnost dítěte a přistupovat ke každému dítěti individuálně, spravedlivě a s pochopením. Aby pedagog žáka pochopil, měl by se snažit ho lépe poznat (znát jeho zájmy a prostředí, ze kterého pochází).

Vališová, Kasíková a kol. (2007) uvádějí jako příklad dílo J. J. Rousseaua „Emil, čili o vychování“, který je dobrým příkladem pro pochopení dítěte, žijící ve svém zvláštním světě, které vyžaduje respekt a pochopení. J. J. Rousseau považoval dětskou přirozenost v zásadě za dobrou a v knize pobízí k tomu, abychom podporovali vnitřní vývoj dítěte. Jeho výraz „možnosti dítěte“ bychom dnes mohli nahradit výrazy „schopnosti“, „vlastnosti“, „vlohy“ apod.

Velmi důležitá je spolupráce pedagoga s rodiči žáka (studenta). Do základních uměleckých škol chodí děti, které jsou finančně podporovány rodiči. Z toho lze logicky usuzovat, že rodiče si přejí, aby zde jejich dítě studovalo, a v tomto studiu ho podporují. Obdobně usuzujeme na pečlivě promyšlené rozhodnutí rodičů například ohledně bydlení dětí v domovech mládeže, jejich činnosti v různých neziskových organizacích, v některých občanských sdruženích. Podobně bychom mohli předpokládat, že účast dětí ve volitelných zájmových kroužcích na základních školách, kde jsou poplatky minimální, je pro rodiče vždy žádoucí apod. Tato situace však zdaleka neplatí obecně. Stav v rodinách je různý. Mnozí rodiče o zájmové vzdělávání pro své děti nestojí a neusilují o ně, protože je pokládají za zbytečné, nepodstatné. Nebo na toto vzdělávání nemají dostatek finančních prostředků. Některé rodiče v podstatě nezajímá, co děti ve svém volném čase dělají.

Naopak na základních uměleckých školách se stává, že školy občas navštěvují děti bez talentu, protože jejich rodiče v nich ten talent vidí. Pokud je dítě alespoň trochu šikovné a má snahu, většinou může na základní umělecké škole studovat. Vyučující má ale právo rozhodnout, koho na základě vstupních pohovorů a zkoušení ke studiu vybere, zda žáka bude učit. Školy také někdy navštěvují žáci, které vychovávají jejich prarodiče, protože rodiče buď nejeví o dítě zájem, nebo v rodině vládou složité vztahy. Situace v rodině má na dítě velký psychický dopad. Tyto děti mají ještě větší problémy se soustředit. Někdy mají pocit, že o ně nikdo nejeví zájem a situaci řeší tím, že výuku zanedbávají. Dalším typem žáka, který ZUŠ navštěvuje, je student, který je velmi nadaný. Hudba ho zajímá. Chce na ní pracovat. Ale rodiče po něm chtějí, aby se věnoval několika koníčkům a zvládal je všechny. A to i v případech, kdy v ostatních oblastech (sportech) dítě tolik nevyniká. Jindy rodiče upřednostňují u dítěte školní prospěch a neberou ohled na to, co jejich dítě doopravdy zajímá (chtějí mít z dítěte lékaře, právníka apod.) Takové dítě se trápí. Je na něj vyvíjen obrovský tlak. Nechce zklamat rodiče a zároveň to, co dělá, a jak tráví volný čas, se neshoduje s tím, co by ve svém volném čase doopravdy dělat chtělo.

Je dobré, aby dítě vědělo, že to, jak tráví svůj volný čas, byla i jeho volba. Mělo by vědět, že udělalo vědomé rozhodnutí. A že toto rozhodnutí nese nejen radosti, ale také povinnosti, nové zkušenosti. Ideální by také bylo, aby rodiče toto rozhodnutí dítěte podpořili. Dítě jejich podporu vnímá.

Pedagog na základní umělecké škole s rodiči komunikuje. Vídá je nejen při přijímacím řízení, ale později na společenských akcích (koncertech), kde dítě vystupuje. Jednou

z povinností školy je její medializace. Informace rodičům jsou přinášeny skrze internet, stránky školy, letáčky, plakáty akcí atp. Rodiče mají vnímat, že se na učitele mohou s čímkoli obrátit. To platí samozřejmě i obráceně.

Další příklad z praxe: Dívka (Jana, 14 let), měla rodinné problémy. S některými se své učitelce svěřila. To byl první správný krok k jejich řešení. Další fakta o této dívce učitelka zjistila díky spolupráci s rodiči a ředitelkou ZUŠ. Jana měla velmi špatné známky a její problémy vyústily v záškoláctví. Nakonec se rodina rozhodla řešit situaci tak, že matka začala s dívkou docházet do výchovného střediska na rodinnou terapii. V současné době dívka každý týden dochází sama na terapeutický rozhovor. Dívka je hudebně velmi nadaná, avšak neměla za důležité také jiné vzdělávání. Svůj talent považovala za dostatečný k tomu, co v životě chce dělat. Toto bylo mimo jiné důsledkem jejího nezralého přístupu k informacím. Například média velmi ovlivňují naši populaci, naše chování, to co si přejeme. Tato dívka se pravidelně a ráda dívala v televizi na talentové soutěže, kde talentovaní lidé, někteří z nich bez vzdělání, dosahovali skvělých výsledků. Tak došla k přesvědčení, že se to může podařit i jí, a nevěřila matce, která se jí snažila vysvětlit, jak je vzdělání důležité. Kromě matky se tedy pro ni stal dalším zdrojem správných informací a motivace k učení pedagog v hudební škole.

Učitelka se snažila dívce vysvětlit reálnou situaci. Řekla jí, že vítězem v soutěži se člověk stát může, ale že šance dosáhnout vítězství je 1:1 000 000. Na takové soutěže se dnes hlásí obrovské množství lidí a naprostá většina z nich je nadaná. Navíc nerozhoduje pouze nadání. Mluvila s ní také o tom, že i kdyby se jí povedlo soutěž talentů vyhrát, to nejtěžší by pak bylo hudbou se uživit. Jako příklad jí vyprávěla příběh jednoho nejmenovaného zpěváka, který se zničehonic stal slavným. Jeden čas byl dokonce velmi bohatý – ale dnes pracuje na velmi podřadném místě v restauraci a má problém se uživit. Tento příběh se děvčete dotkl.

Všechny děti bez rozdílu je třeba ke vzdělání správně motivovat. To není jen prací rodičů, ale také pedagogů. A organizace, kam žák dochází, by měla zajišťovat vhodné podmínky k tomu, aby pedagog žáka motivovat mohl. Proto se zde ještě vrátím ke zmíněné dívce: Příběh, který jí učitelka vyprávěla, se jí sice dotkl, ale stále to nestačilo. Často si zapomínala pomůcky, na hodiny chodila nepřipravená. Tuto hudebně velmi nadanou dívku hodiny zpěvu příliš nebavily. Učitelka tedy zkontaktovala její matku a obeznámila ji se svým záměrem pokusit se dívku silněji motivovat. Domluvila se s ředitelkou školy a ta jí umožnila navrhnout dívku jako účinkující na koncertě, který se měl konat za několik měsíců. Dívka byla povzbuzená k systematické přípravě na hodiny, její postoj k práci se výrazně změnil

k lepšímu. Pokaždé, kdy pedagog dělá nějaké rozhodnutí týkající se dítěte, má o něm nejprve informovat rodiče.

Čapek (2013) uvádí, že povinností pedagoga je respektovat přání rodičů dítěte – všechna rozhodnutí týkající se výuky a přístupu k žákům pedagog konzultuje s rodiči. Škola a pedagog se zajímají o přání rodičů, a tato přání se snaží propojit s výchovnými a vzdělávacími aktivitami na škole. Důležité je také dbát, aby rodiče byli ve škole vždy přijímáni, a na komunikaci s nimi při každé příležitosti, to pomáhá vzájemné otevřenosti.

Zodpovědnost za úspěšnou práci školy neleží pouze na řediteli ZUŠ, ale také na zastupitelství obce, odkud škola čerpá dotace. Stejně tak jako se pedagog opírá ve své spolupráci o ředitele, je důležité, aby i ředitel mohl úzce spolupracovat s obcí.

Základní umělecká škola by měla pracovat nejen s dětmi, které jsou velmi nadané, ale také s těmi, které mají v tomto směru menší obdarování. I tyto děti mají mít totiž možnost prezentace svých znalostí a dovedností na veřejnosti.

Spolupráce pedagoga s rodičem je velmi důležitá a je považována za klíčovou. Základní umělecká škola by měla usilovat o co nejlepší komunikaci s rodiči. Rodiče i pedagog jsou subjekty ovlivňující výchovu dítěte. Rodiče se mohou zapojovat do dění školy, např. formou dobrovolnické práce na školních akcích, tím, že tráví s dítětem čas nad přípravou do školy, povídají si s ním o tom, co by chtělo dítě v budoucnosti dělat, čím by chtělo být, a pokud chce nadané dítě pokračovat v umělecké dráze, co by mělo pro to udělat. Jinými slovy, rodiče si mají s dětmi povídat o jejich krátkodobých i dlouhodobých cílech. I pro rodiče může být výhodné a zajímavé, pokud se jejich děti vzdělávají na ZUŠ, protože i pro ně samotné se tak otvírají příležitosti pro nové zážitky a zkušenosti.

Rodiče i pedagogové mají sice rozdílné role v životě dítěte, avšak odpovědnost za jejich vzdělávání a výchovu nesou společně, každý svou část. Zkreslené informace, které dítě dostává, a nesrozumitelné signály ho nijak nemotivují, ba naopak. Proto je důležitá spolupráce pedagogů s rodiči. Oba tyto výchovné subjekty by měly mít jednotný cíl, ke kterému dítě vedou. Pokud po něm chtějí každý něco jiného, není divu, že dítě je zmateno. V dnešní době obecně bývá častou chybou omezená komunikace. Často totiž ke komunikaci dochází, pouze je-li to nezbytně nutné (pedagogové pak vidí rodiče jen cca dvakrát ročně). Pro lepší zapojení rodičů do celé záležitosti vzdělávání dětí by pedagog měl předávat informace rodičům pravidelně – o průběhu hodiny, obsahu probírané látky, o tom, zda student

nosí pomůcky, o úrovni jeho domácí přípravy. To vše komplikuje fakt, že by žák neměl mít pocit, že na něj učitel „donáší“. To by mohlo u studenta narušit jeho důvěru vůči učiteli. Pro případ, že kdykoli může přijít rodič zajímavější se o látku, kterou dítě probírá, je dobré, aby učitel měl vždy připravené poznámky a aby všechny dokumenty (třídní kniha, žákovská knížka) byly patřičně vyplněny.

Čapek (2013) uvádí, že tím, co ztěžuje práci a omezuje individuální přístup pedagogů k žákům, bývá jejich vytíženost. Pedagogové jsou totiž současně často sami studenty, nebo mívají několik pracovních úvazků najednou, nebo jsou již sami vytíženými rodiči.

Co se týká dětí, dříve rodiče neměli tolik možností výběru vzdělávání svých dětí. Proto nyní častěji dochází k přestupům ze školy na školu nebo k výběru hned několika kroužků. Změna prostředí, kolektivu, učební látky a učebních metod bývá stresující. Stejně stresující může být i přetížení z mnoha aktivit.

Učitel i rodič jsou při procesu vzdělávání nadaného dítěte rovnocennými partnery. Rodiče mají možnost se na vzdělávání ZUŠ podílet (dobrovolná pomoc na školní akci apod.)

V souvislosti s tím, že dnes mají rodiče pro vzdělávání svých dětí více možností, zmíním fakt, že v současnosti bývá velmi často zájmové vzdělávání v ZUŠ nahrazeno soukromým vyučováním.

Klady soukromého vyučování:

- Pedagogové věnující se soukromému vyučování mívají většinou současně větší praxi a prestiž v oboru. Není to sice pravidlem, ale většinou u nich praxe v oboru časově převažuje nad vyučováním (zpěvák, klavírista, výtvarný umělec atd.).
- Dítě, které má sklony ke stresu a úzkostem, se nemusí bát toho, že by se před ostatními dětmi při výuce nějak ztrapnilo.
- Výuka může probíhat v domácím prostředí, kde se dítě cítí uvolněně. Toto místo je pro něj známé, tedy bezpečné.

Zápory soukromého vyučování:

- Finanční stránka.
- Tím, že se dítě nestýká s dalšími talentovanými dětmi, ztrácí motivační podněty.
- Přichází o další místo, kde může prožívat pocity sounáležitosti (nadané děti mají někdy problémy se zcela zapojit do kolektivu na ZŠ); na ZUŠ mohou poznat děti, které jsou

jako ony.

- Většinou tyto děti nemají tolik příležitostí vystupovat před lidmi, tím se ochuzují o cenné zkušenosti, chybí další motivační podněty.
- I rodiče dítěte přichází o nové zážitky, o pocit sounáležitosti s dalšími rodiči talentovaných dětí a o zapojení se do aktivit školy i do aktivit města.
- Dítě nepřichází do kontaktu i s jinými pedagogy v umělecké oblasti, vyučujícími jiné obory. Tím přichází o jistý všeobecný přehled.

1.5. Vhodné vyučovací metody pro práci s nadanými dětmi

Pedagog je ten, který by měl na základních uměleckých školách rozlišit nadání žáka, určit o jaké nadání jde, jaké má žák zájmy a jaké metody proto zvolí k rozvoji jeho talentu.

„Mimořádné nadání je v podmínkách základního uměleckého vzdělávání zpravidla identifikováno vyučujícím nebo skupinou vyučujících daného žáka. Jedinec, který je identifikován jako ‚mimořádně nadaný‘, by měl být schopen své nadání dále rozvíjet – soustavně na sobě pracovat, a podávat tak vynikající výkony ve zvoleném uměleckém oboru.“
(Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, 2010, s. 53)

To, zda jsou metody efektivní, záleží na pedagogovi, který by měl správně vytyčit cíl i obsah metod. Samozřejmě ale také záleží na tom, jakým způsobem pak s metodami pracuje. Vyučovací metody jsou zvoleny na základě schopností žáka, jeho věku, pohlaví a osobnosti.

Při výběru metod je osobnostní profil žáka třeba dobře znát. U nadaných žáků je přitom navíc nutno věnovat zvýšenou pozornost složce motivační. I v základní umělecké škole totiž dochází nejen k individuální výuce (viz např. výtvarný obor, dramatický obor, školní hudební kapela, taneční soubor, sborový zpěv apod.). Do společných hodin docházejí žáci více či méně talentovaní. Nadaný žák vždy bude mít větší tendenci se nudit než méně nadaný. Někdy se dokonce stane, že méně nadaný žák díky jiným svým osobnostním vlastnostem (píle, cílevědomost) dožene žáka více talentovaného, který nebyl pro větší vynaložení práce a píle dostatečně motivován. Někdy selhává pedagog, který zvolí nevhodné metody výuky, jindy neposkytuje dostatečnou motivaci rodina. Správnost výběru vyučovacích metod a jim odpovídající motivaci považují za klíčovou.

V knize Pedagogika pro učitele Vališová, Kasíková a kol. (2007) kategorizují vyučovací metody na metody slovní, názorně demonstrační a praktické.

V práci se zabývám především metodami praktickými. Z těchto jsem vybrala několik, o kterých vím, že se při práci s nadanými dětmi na základních uměleckých školách používají, a to především kvůli jejich praxí ověřené úspěšné motivační složce. U nadaného dítěte je obzvlášť vhodné časté obměňování metod během vyučovací hodiny, někdy můžeme v hodině také prohodit sled událostí oproti tomu, jak je student zvyklý. Odbouráním stereotypu probudíme v dítěti zájem a přimějeme ho tak k pozornosti.

Ze slovních metod mne v uvedené knize dále zaujala metoda rozhovoru a otevřené diskuze. Vzhledem k tomu, že nadané dítě bývá velmi přemýšlivé, velmi rádo a často se vyptává na to, co ho zajímá. Veliká výhoda této metody spočívá především ve faktu, že nedochází k tomu, aby dítě např. bylo nuceno vícekrát opakovat látku, kterou již dobře zná a jež ho tedy nudí. Pokud však otevřená diskuze probíhá v hojném počtu dětí, mohlo by se někdy stát, že velmi nadané dítě bude předmětem posměchu, protože „všechno ví, všechno zná“. Pedagog by si proto měl dávat na podobné situace pozor – děti by během diskuze měly vnímat z osobnosti pedagoga pevnost a řád a zároveň by se neměly bát mluvit nahlas a jasně vyjádřit svůj názor.

Z metod názorně demonstračních jsem se zabývala především demonstrací (předváděním) obrazů, pokusů a činností. Jak jsem se již na počátku této kapitoly o nadání zmínila, nadané dítě mívá vysoké IQ a intelligence se pojí s kreativitou. Z tohoto důvodu můžeme při výuce nadaného dítěte bez obav zvolit z metod praktických grafické a výtvarné práce. Tato metoda se na základních uměleckých školách nepoužívá jenom ve výtvarném oboru, ale např. také v dramatickém kroužku. Zde se využívá i další z praktických metod, kterou je nácvik pohybových a praktických dovedností.

Jak jsem již uvedla, nadané dítě mívá dobré senzomotorické vlastnosti, což se často projevuje již ve velice raném věku, např. tím, že dítě začne chodit již v 7 nebo 8 měsících svého života. Při výuce je dobré střídat činnosti a fyzickým pohybem nemůžeme u dětí nic zkazit. V dramatickém oboru hrají často na ZUŠ sociální hry, které jsou s pohybem přirozeně spojeny a zároveň pozitivně působí na kolektiv. Na své základní škole se nadané dítě někdy může kvůli své výjimečnosti cítit ostrčené a osamělé. Proto je pro něj velmi dobré, pokud

cítí, že patří někam, kde je součástí dění, kde se může seberealizovat a rozvíjet své nadání, získávat nové zkušenosti a dovednosti.

Mluvíme-li zde o funkcích specifických metod, nemyslíme tím pouze metody motivační, ale zároveň také metody vytváření nových vědomostí, dovedností a jejich osvojování, metody upevňování vědomostí a opakování učiva, metody diagnostické a hodnotící a metody aplikační. Rozdělení metod je inspirováno knihou Pedagogika pro učitele (Vališová, Kasíková a kol. 2007).

Autorky dále uvádějí:

„Cílem efektivního učitelského vystoupení není ‚předvádění show‘, ale cílevědomé použití didaktických metod, spojování klidnějších fází s aktivnějšími. Udržování pozornosti žáků na potřebné úrovni a posilování jejich motivace a vůle k učení.“ (Vališová, Kasíková a kol. 2007, s. 194)

2. Rozvoj zdravého sebevědomí žáka

„Míra rozporů mezi oběma těmito rovinami sebehodnocení, tj. míra spokojenosti či nespokojenosti se sebou samým (míra sebeakceptování), vytváří sílu ego: čím jsou tyto rozpory větší, tím je ego slabší, a naopak.“ (Sedláčková 2009, s. 12)

Ego rozdělujeme na reálné a ideální. Ideální ego je to, které jsme si vysnili. Je to představa o nás, jací bychom chtěli být. Žák má určitou představu o tom, jak by chtěl vypadat, jak by chtěl danou látku zvládat, čím by chtěl být, jak by chtěl, aby ho braly ostatní děti. Chce být svým pedagogem a okolím respektován.

Většinou si naše vlastní názory na sebe sama vytváříme na základě toho, jak se k nám chovají ostatní a jakým způsobem nás vnímají. Tyto představy mohou být často zkreslené a my vnímáme sami sebe ve zcela jiném světle, než jak je tomu v realitě. Většinou se vidíme v lepším světle.

To, zda si student věří a do jaké míry má rozvinutou sebedůvěru, ovlivňuje rozpor mezi egem ideálním a reálným. Velmi nadané děti, odlišující se od svých spolužáků na základních školách, docházejí někdy na ZUŠ s narušenou sebedůvěrou. To se týká zejména dětí, které jsou nadané v jedné nebo ve dvou oblastech, jako např. hudba a sport (hudebně nadané dítě se bojí hrát na nástroj před ostatními dětmi, výtvarně nadaný žák se bojí ukázat svůj výkres apod.).

Nebo je tomu naopak. Žák je na ZŠ s látkou velmi napřed a je zvyklý být nejlepší. Není zvyklý na konkurenci. Pokud ale začne docházet mezi ostatní nadané děti, setkává se poprvé s konkurencí. Student ZUŠ s příliš vysokou sebedůvěrou by chtěl dělat vše naráz. Například nechodit pravidelně do výuky, ale rovnou vystupovat na koncertech, nebo se ihned učít velmi složitou látku, která však prozatím není přiměřená jeho věku a schopnostem, a to i přes jeho veliké nadání. Proto je důležité, aby pedagog věděl, jak k takovým studentům přistupovat.

Sociální vliv na ego žáka:

To, co ovlivňuje žákovu ego, jsou pocity neúspěchu, srovnávání se s ostatními dětmi, pocit nejistoty atp. Například nadané dítě přicházející ze základní školy, kde ho spolužáci

příliš nepřijímají mezi sebe, má předpoklady k tomu, očekávat totéž od spolužáků na ZUŠ a své zkušenosti promítat i sem. Proto se např. bojí zahrát na klavír před publikem nebo spolužáky, ukázat na výtvarném oboru svůj výtvar ostatním dětem apod. Zkušenosti se spolužáky ale nejsou ty jediné, které si děti s sebou přinášejí do ZUŠ. A toho by si měl být zdejší pedagog vědom. Dítě si s sebou přinášejí také zkušenosti, které získalo díky pedagogům. Od nich i z rodiny si s sebou nese určitý řád, který ho doma i na ZŠ učí. Do toho řádu bychom mohli zařadit to, jakým způsobem se dítě učí (ať už ve škole, či domácím prostředí), zda je zvyklé se kvalitně soustředit na probíranou látku, nebo ne. Dále do jaké míry je navyklé při vyučování spolupracovat s pedagogem a spolužáky, protože výuka na ZUŠ není vždy pouze individuálního charakteru. U některých oborů výuka probíhá v kolektivu. Dále je důležité znát, jakým způsobem u dítěte probíhá domácí příprava, zda má např. sklony mít věci v nepořádku atp.

Dítě, které zažívá své první neúspěchy, musí být podporováno. Primárně se toho samozřejmě ujímají rodiče, ale povzbuzování a dodávání odvahy závisí i na pedagogovi, který toho docílí především navázáním důvěry.

„Součástí sebepojetí jsou i příslušnost člověka k určitým sociálním skupinám, jeho role, které zde získal, a míra jejich prestiže, kterou svému nositeli přináší. Příkladem může být pozitivní role hvězdy, nejoblíbenějšího žáka ve třídě, nebo negativní role neúspěšného jedince. Jednotlivé role jsou nějakým způsobem integrovány do celkového sebepojetí, tj. obrazu Já.“ (Sedláčková, 2009, s. 16)

Žák by měl být podporován v tom, že důležitější je snaha, vědomosti, získání zkušeností. A pokud bude pedagog přistupovat k výuce žáka individuálním způsobem – s pochopením, je to dobrý základ pro to, aby si tyto důležité aspekty začínal student uvědomovat.

Žák nemá být sklíčen kvůli konkurenci a porovnávat se s ostatními nadanými žáky na škole. Učitel ho motivuje k tomu, aby žák viděl pokroky, které on sám udělal za dobu své práce.

Pocit bezpečí je jedním z nejdůležitějších základů pro pevnou sebedůvěru. Takový pocit by dítě nemělo zažívat pouze v rodině. Na pedagogovi je, aby při výuce uvolnil atmosféru a aby si získal žakovu důvěru. Dítě, které se opravdu bojí, často pokazí i to, co umí. To je ale

známo i nám dospělým lidem. Dítě nemá být vedeno ke strachu, ale k vědomí určité zodpovědnosti. Zároveň ho má výuka bavit, to je od zájmového vzdělávání očekáváno.

Sebedůvěra také může být ovlivněna srovnáváním se se sourozenci, pokud rodiče mají sklony ke srovnávání svých dětí. Rodiče někdy porovnávají své děti ohledně vzhledu nebo prospěchu. Někdy říkají o jednom z dětí, že je pomalejší, přitom však jeho zvládnání tempa nesouvisí se schopností. Rodiče by se měli vyvarovat tzv. „nálepkování“. Dítě musí cítit v rodině podporu, pocit bezpečí a lásku.

Jak sebedůvěru ovlivňuje pedagog? Pedagog a žák jsou rovnocennými partnery, za účelem spolupráce. A to, zda tomu tak opravdu je, žák pocítuje. Pedagog může při výuce dát znát respekt k žákovi například tak, že s ním jedná, jako by byl starší.

„Pojetí sebe sama, tj. vlastní identity, je výsledkem zobecnění zkušenosti se sebou samým. Tato zkušenost se vytváří na základě smyslových vjemů, emočních prožitků, tj. na základě sebezpožívání, ale i uvažování o sobě, a pod vlivem reakcí a postojů jiných lidí. Informace tohoto druhu každý jedinec nějak prožívá, rozumově zpracovává a hodnotí.“
(Sedláčková 2009, s. 15)

Ego spojeno s fyziologickou částí:

Tělesné schéma je významnou součástí identity a člověk k němu zaujímá určitý postoj.

Někdy, například v dospívání, si děti připadají zvláště. Jejich tělo i pocity se mění a toto období je pro ně velmi těžké. Například chlapci prožívají období mutace a připadají si kvůli tomu směšní. Pedagog vyučující zpěv by tedy měl mít nejen dostatečné biologické poznatky o právě probíhajícím vývojovém období žáka, o vývoji hlasivek, o fonetice a správné technice zpěvu, ale měl by brát v potaz i to, jak se žák při výuce cítí. Nesmí docházet k tomu, že žák mívá pocit zesměšnění. Dítě nevnímá pouze verbální projev učitele. Často dochází k tomu, že pedagog může svou spontánní reakcí či gestem naznačit něco, kvůli čemu se pak student necítí při výuce uvolněně. Obzvláště v době dospívání bývají děti na něco takového, jako je posměch, velmi citlivé.

Pro představu uvedu příklad z praxe. Učitelka sborového zpěvu na základní umělecké škole nutila zpívat žáky za trest. Nejenže tento postup je sám o sobě motivačně více než destruktivní, ale s jistotou můžeme zároveň poukázat na velké riziko plynoucí ze zesměšnění, když právě takový dospívající chlapec v období mutace byl vyzván ke zpěvu, protože

profesorku při výuce vyrušoval. Žák tedy zpíval a hlas mu několikrát přeskočil. Děti se začaly smát a učitelka jejich smích nijak nepřerušila. Měla pocit, že zvolila vhodný trest. Avšak trest není dobrým prostředkem k předávání informací a nebývá ani motivací, pokud není řádně vysvětleno, proč byl udělen a jaké ponaučení si z něj dítě může vzít. Tento trest byl zvolen tak nevhodně, že v daném kolektivu snížil žákovo sebevědomí a tím i narušil jeho pocit bezpečí. Žák i přes své velké nadání přestal po této zkušenosti na sborový zpěv docházet.

Zvládání emocí:

Podstatná věc u psychické identity je schopnost se rozhodovat. Vést vědomá stanovení, rozhodnutí. Například to, jakým způsobem je člověk schopen zvládat své pocity nebo jak reaguje na náročné, překvapivé situace, je ovlivňováno mnoha aspekty. Např. transgeneračním přenosem zkušeností, kdy dítě reaguje na situace jako stres, vypětí, překvapení tak, jak to vidí u svých rodičů. Záleží také na zkušenostech, které již dítě získalo díky podobným situacím.

„Součástí sebepojetí jsou i příslušnost člověka k určitým sociálním skupinám, jeho role, které zde získal, a míra jejich prestiže, kterou svému nositeli přinášejí. Příkladem může být pozitivní role hvězdy, nejoblíbenějšího žáka ve třídě, nebo negativní role neúspěšného jedince. Jednotlivé role jsou nějakým způsobem integrovány do celkového sebepojetí, tj. obrazu Já.“ (Sedláčková 2009, s. 16)

To, zda student má vysoké či nízké sebevědomí, má vliv na jeho následující motivaci. Totiž na to, jaký si zvolí cíl, jehož bude chtít dosáhnout. Dítě s nízkým sebevědomím si navzdory svému talentu netroufne vytyčit vyšší cíle a neprojevuje se aktivně. Má strach ze selhání. Tehdy ale může ve svém rozvíjení talentu „zakrňt“.

Ať už má žák vysoké, nebo nízké sebevědomí, je dobré, aby se naučil přistupovat ke kritice konstruktivně. Kritika dává možnost uvědomit si své chyby a napravit napravitelné. Pedagog nemá vytýkat, ale především chválit. Pokud něco vytkne, je důležité vysvětlit proč a nabídnout lepší řešení.

3. Volný čas a zájmy

Volný čas je dobou, kterou má po splnění ... potřeb a povinností člověk k dispozici pro činnosti sebeurčující a sebevytvářející: odpočinek a zábavu, rozvoj zájmové sféry, zlepšení kvalifikace, účast na veřejném životě. (Hájek, Hofbauer, Pávková 2008, s. 10)

Volný čas je v životě každého člověka velmi důležitý. Volný čas trávíme podle své svobodné vůle, je naší zodpovědností trávit ho kvalitním způsobem. Problém dnešních dětí i mládeže začíná již v útlém věku. Děti nezískávají první cenné zkušenosti hraním si venku, pomáháním rodičům nebo prarodičům. Žijí ve světě elektroniky. To samozřejmě nemusí být nutně vždy pravda, avšak ve většině rodin dnes tomu tak bohužel je. Na rodičích dítěte záleží celý denní režim rodiny. Často rodiče naplňují základní potřeby dítěte a přitom opomíjejí fakt, jak důležité je, jakým způsobem žijí oni sami. Jestli tráví svůj volný čas kvalitním odpočinkem a zda mají aktivní přístup k rodinnému společnému trávení času. Dítě má své rodiče za vzor i v této oblasti. Rodiče mají své děti inspirovat, znát jejich koníčky a přání a podporovat je v nich.

Volný čas slouží k tomu, abychom naplnili svou potřebu relaxace. Přináší příjemné zážitky, uspokojení. Je to čas mimo pracovní dobu. Čas, kdy se člověk může zaměřit sám na sebe, na lidi okolo sebe, společensky se angažovat a realizovat. Je to doba, kdy člověk poznává sám sebe, své možnosti. Je také příležitostí, kdy člověk může získávat nové dovednosti, znalosti a zkušenosti a současně rozvíjet své zájmy, např. prostřednictvím zájmového vzdělávání nebo základního uměleckého vzdělávání.

Cenné zkušenosti člověk získává tehdy, kdy se dostává do konfliktu (něco mu nejde tak, jak si představoval), v jeho plánu se vyskytne nějaká překážka. Jako příklad mohu uvést další případ z praxe. Dívka studující na základní umělecké škole obor zpěv, která byla velmi talentovaná, začala zaostávat za dívkou, jež byla talentovaná méně, protože ta se nauce věnovala aktivním způsobem. Talentovanou dívku vzniklá situace motivovala natolik, že na sobě začala opět intenzivně pracovat. Vzniklý konflikt dívky posloužil jako silná motivace. V tom, abychom trávili volný čas kvalitním způsobem, je motivace velice důležitá, protože může člověka inspirovat k dalšímu osobnímu rozvoji. Motivaci se budu v této kapitole ještě věnovat.

Iniciátorem toho, jak trávit volný čas, je v případě dospělého jedince člověk sám. On sám rozhoduje, jak svůj volný čas využije. Dospělí se pak stávají v zacházení s volným časem vzorem dětem a mladým lidem.

Systém aktivit a institucí volného času chápeme jako součást sociální struktury, uspořádání relativně stálých prvků společenského systému. Charakterizuje ho uplatnění diferenčních faktorů, např. demografické národnosti, zdravotní, majetkové, třídní, nebo profesní struktury účastníků. Skládá se z plurality aktérů, kteří jsou vedeni snahou optimálně uspokojovat své potřeby (subjektivní stránka procesu), musí však respektovat také požadavky prostředí. (Hájek, Hofbauer, Pávková 2008, s. 11)

Institute zájmového vzdělávání i instituce základního uměleckého vzdělávání poskytují dítěti možnost trávit čas kvalitním způsobem a rozvíjet zde své zájmy. Zájem je potřeba. Potřeba, jejíž naplnění je důležité pro seberealizaci. A seberealizace úzce souvisí s utvářením osobnosti. Zájmové vzdělávání poskytuje možnost kvalitního trávení volného času naplňováním a rozvíjením zájmů. Základní umělecké vzdělávání je vzděláváním v oblasti zájmů. Poskytuje přípravu pro další vzdělání po základní škole.

V základních uměleckých školách má dítě vyšší zodpovědnost. S tím se pojí také nároky na jeho domácí přípravu, na kterou se klade důraz.

Oba způsoby vzdělávání vedou děti mj. k zodpovědnosti. Mají si být vědomy určitého řádu, se kterým je pedagog seznámí, a tento řád respektovat a dodržovat.

Motivace:

Na motivaci žáka se podílejí spolupracující rodiče a pedagog. Žák má určité potřeby, které se vztahují k jeho věku a osobnosti. Např. pětiletou žákyni pedagog může motivovat odměnou ve formě sladkosti, obrázkových razítek atp. Předškolní období je obdobím her, proto se hra může při výuce používat jako proces učení. V mladším školním období už dítě dokáže rozeznat rozdíl mezi hrou a prací a učí se již určité zodpovědnosti. V takovém případě je vhodné, ale to i u dospívajících dětí, zvolit např. metodu známkování, kterou zmiňuje v praktické části mé práce v rozhovoru – v odpovědi na otázku č. 1 – paní ředitelka Mgr. Petra Havlíková. Samozřejmě je třeba ke každému žákovi vždy přistupovat individuálně, a to nejen dle jeho věku, ale také podle jeho schopností a vlastností.

4. Základní umělecká škola

4.1. Základní umělecké vzdělávání

„Základní umělecké vzdělávání poskytuje základy vzdělání v jednotlivých uměleckých oborech. Základní umělecké vzdělávání se uskutečňuje v základní umělecké škole. Základní umělecká škola připravuje také pro vzdělání ve středních školách uměleckého zaměření a v konzervatořích, popřípadě pro studium na vysokých školách s uměleckým nebo pedagogickým zaměřením.“ (Školský zákon: O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: 561/2004. 2009, 51s, 109, Základní umělecké vzdělávání)

4.2. Historie základních uměleckých škol

Tradice uměleckého vzdělávání u nás má zabudované kořeny od 17. století. Významná byla především práce hudebních kantorů v 18. století a vznik a rozšiřování hudebních škol ve století devatenáctém.

Hudebním školám se dařilo, stále byly zakládány nové školy, které byly odborně kontrolovány. Situace po druhé světové válce, která je byla velmi klíčová pro tu dnešní, byla poněkud jiná. O tom více v 5. kapitole.

Současná situace:

„Umělecké vzdělávání na ZUŠ je systematická a dlouhodobá činnost, která je prováděna ve školách v rámci odborně stanovených kritérií.“ (Kudrlová 2011, s. 70)

U ZUŠ se sice nepředkládá možnost stupně vzdělání, avšak dávají příležitost k naučení se základům vzdělávání v jednotlivých oborech. (Ty jsou dnes již na všech ZUŠ strukturovány dle RVP a ZUV).

RVP a ZUV souvisí a jsou totožné s významem studia na SŠ, VOŠ a vysokých školách uměleckých a pedagogických. Studium na ZUŠ bychom mohli proto označit jako jakýsi „předstupeň“ studia k těmto dalším studiím – naprostá většina žáků konzervatoristů a studentů uměleckých vysokých škol na ZUŠ studovala.

Do základní umělecké školy je dítě přijímáno na základě přijímacích zkoušek, které stále kontroluje Česká školní inspekce.

Kudrlová (2011) uvádí, že vzdělání na ZUŠ je dlouhotrvající vzdělávání, rozvíjející žákovy vlastnosti, toho zájmové vzdělávání není schopno. Není to v jeho kompetenci, ani to není jeho záměrem.

4.3. Cíle a obory vzdělávání na ZUŠ

Cíle, které si základní umělecké školy vytyčují, se samozřejmě různí, některé hlavní cíle jsou však společné.

Cíle základního uměleckého vzdělávání:

- „*Utvářet a rozvíjet klíčové kompetence žáků, kultivovat tím jejich osobnost po stránce umělecké a motivovat je k celoživotnímu učení.*
- *Poskytnout žákům základy vzdělání ve zvoleném uměleckém oboru s ohledem na jejich potřeby a možnosti*
- *Připravit žáky po odborné stránce pro vzdělávání ve středních a vyšších odborných školách uměleckého nebo pedagogického zaměření a na konzervatořích, případně pro studium na vysokých školách s uměleckým nebo pedagogickým zaměřením.*
- *Motivovat žáky k učení a spolupráci vytvořením příznivého sociálního, emocionálního a pracovního klimatu.“* (Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, 2010, s. 13)

Obory na základních uměleckých školách jsou různé. Základními obory jsou však: výtvarný obor, hudební (bicí nástroje, dechové, klávesové, strunné, pěvecká a hlasová výchova), literárně-dramatický, taneční. Někdy se do oborů základních uměleckých škol řadí také hudební nauka nebo hudební soubory. Jindy se o nich mluví odděleně. Na hudební nauku se dochází pět ročníků. Při každém studovaném oboru kromě výtvarného či tanečního je studium hudební nauky povinné.

4.4. Přijímací zkoušky a hodnocení žáků

Kritéria zkoušek se liší dle oborů, na které se žák hlásí. Přijímací řízení se mnohdy v některých ohledech liší. Je vhodné a pro rodiče dětí, kteří chtějí své děti ke studiu přihlásit, velmi praktické, jsou-li informace o nich dostupné na internetu. Každá škola provádí přijímací řízení trochu odlišným způsobem. Např. některé školy dávají přednost přijímacímu řízení, které probíhá před porotou skládající se z mnoha pedagogů. Jiné preferují možnost, která je pro dítě méně stresující. Tou je přezkoušení pouze pedagogem, ke kterému se dítě na vybraný předmět hlásí a minimálně dalšími dvěma pedagogy, kteří jsou povinni podepsat protokol o výsledku tohoto řízení. Samozřejmě také jednotlivé úkoly, které učitel zadává, se v detailech různí. Avšak hlavní struktura, zadání a cíl, ke kterému se má při přijímacím řízení dojít, se neliší. V tomto se škola řídí aktuálním Rámcovým vzdělávacím programem.

4.4.1. Hodnocení žáků:

„Proces systematického poskytování zpětné vazby žákům o jejich studijních výsledcích a pokroku. Způsob hodnocení i kritéria hodnocení si škola stanovuje ve školním vzdělávacím programu s ohledem na individuální dispozice a schopnosti žáka, zároveň však stanovená hodnotící kritéria musí reflektovat zásady obsažené v ŠVP a klíčové kompetence a očekávané výstupy stanovené Rámcovým vzdělávacím programem pro základní umělecké vzdělávání. Hodnocení žáků může být v ŠVP zpracováno pro celou školu, ale i pro jednotlivé umělecké obory, studijní zaměření, příp. i jednotlivé vyučovací předměty, v případě popsání způsobů a kritérií hodnocení pro celou školu musí toto hodnocení uplatňovat ve výuce všichni vyučující.“ (Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, 2010, s. 59)

Co se týká hodnocení žáků základních uměleckých škol, Rámcový vzdělávací program zde dává pedagogickému sboru určitou volnost. To, jakým způsobem škola hodnotí své žáky, záleží na tom, jak se dohodne pedagogický sbor. Někdy se také radí s rodiči, např. zda použít slovní ohodnocení, známku, nebo zvolit obě možnosti, popřípadě rodiče mohou doplňovat hodnocení např. hmotnou motivací, kterou ve své podstatě okomentují hodnocení pedagoga.

4.5. Práce s mimořádně nadanými žáky na ZUŠ

Jak jsem se již ve své práci zmínila, na ZUŠ studují jednak velice nadaní žáci, ale i žáci méně nadaní, kteří ale mnohdy své nadání úspěšně dohání pílí. A mohou dosáhnout stejných i lepších výsledků. Základní umělecká škola se však mezi těmito žáky nesnaží dělat rozdíly. Každý žák by se měl cítit přijímán stejně.

4.5.1. Rozšířená výuka:

Pokud však školu navštěvuje žák, který je opravdu mimořádně, nebo dokonce všestranně nadaný, přistupuje se k výuce například takovým způsobem, že se výuka rozšíří o několik vyučovacích hodin. Díky tomu žák může pochytit učivo více do hloubky a osvojit si tak i náročnější látku. Toto rozšíření může být dlouhodobou, ale také jen krátkodobou záležitostí. Někdy může nastat problém finančního charakteru. Tehdy učitelé přistupují k této věci jako profesionálové, kteří si jsou vědomi toho, že učitelství není jen zaměstnání, ale také poslání, a mnohdy pracují zadarmo, pokud si rodina žáka nemůže dovolit financovat navíc k základnímu měleckému vzdělávání ještě vzdělávání soukromé. V takovém případě učitelé zpravidla dostávají od škol buď méně peněz, nebo žádné a pomáhají studentovi například jen před důležitým koncertem nebo při přípravě na přijímací zkoušky na některou z uměleckých nebo pedagogických škol apod.

„Studium s rozšířeným počtem vyučovacích hodin je určeno pro žáky s hlubším zájmem o hudební obor, u nichž se projevuje předpoklad dalšího studia ve středních, vyšších odborných a vysokých školách s uměleckým nebo pedagogickým zaměřením.“ (Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, 2010, s. 33)

Obdobně tomu je také u jiných oborů, jako například u výtvarného nebo tanečního oboru.

Praktická část

1. Metodologická a analytická část

1.1. Výzkumné otázky

Cílem praktické části mé bakalářské práce je zodpovědět základní otázku: Jsou nadaným dětem poskytnuty odpovídající služby k rozvíjení jejich talentu a zájmu?

K této základní otázce se pojí mnoho dalších otázek dílčích. Ty se týkají např. prostředí, v němž se nadané děti vzdělávají, vzdělání pedagogů, kteří pracují s těmito dětmi, a jimi aplikovaných vyučovacích metod a způsobů hodnocení žáků. V neposlední řadě sleduji také příležitosti, jež mají žáci k prosazení svého nadání na veřejnosti – koncerty, umělecké soutěže, výstavy apod. Důležité je i zjištění, jaká je úroveň spolupráce školy s rodiči a konkrétní způsoby její realizace, zajímá mne rovněž úroveň spolupráce dvou ZUŠ sídlících ve stejném městě.

Odpovědi na tyto dílčí otázky hledám výzkumnou metodou polostrukturovaného rozhovoru. Velikou pomocí mi bylo také srovnání ŠVP dvou sledovaných základních uměleckých škol, kdy jsem použila text z kapitol týkajících se práce dětí s mimořádným nadáním a hodnocení žáků na těchto dvou ZUŠ.

Pro představu, snazší pochopení respondentů a jejich odpovědí jsou v práci uvedeny některé základní informace o školách, kde oba tázaní vykonávají funkci ředitele.

1.2. Výzkumné metody, rozhovor a kompetence

Důvodem pro to, aby výzkumná metoda byla v této práci prováděna prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru, který se řadí mezi kvalitativní výzkum, byl především fakt, že o základních uměleckých školách není dostatek dostupné literatury. Tento výzkum jsem provedla v dubnu 2014.

1.2.1. Cíl použitých výzkumných metod:

Cílem výzkumných metod je zodpovědět na výše uvedené dílčí otázky (kap. 1.1) pomocí polostrukturovaných rozhovorů, provedených se dvěma řediteli základních uměleckých škol.

Předpoklad:

- Minimální dosažené vzdělání pedagoga na ZUŠ je absolvování konzervatoře.
- Hlavním finančním zdrojem pro ZUŠ je město.
- ZUŠ poskytují dostatek příležitostí k reprezentaci nadání žáků pro veřejnost (koncerty, výstavy, soutěže atp.).
- Pedagogové vyučující na ZUŠ respektují individuální potřeby žáka a volí vyučovací metody přiměřené jejich schopnostem a typu osobnosti.
- Pedagogové spolupracují s rodiči žáka. ZUŠ rodiny informuje o veškerém dění na škole.
- U vysoce nadaných žáků rozhoduje ředitel o individuální výuce a rozšíření počtu vyučovacích hodin.

Některé tyto předpoklady se v práci potvrdily, jiné nikoli. Většina předpokladů se potvrdila, navíc byla i doplněna o podstatné informace.

Kritéria:

Dané dvě základní umělecké školy byly vybrány především proto, že působí ve stejném městě (Příbram). Jedním z úkolů bylo zjistit, v čem se liší jejich práce s nadanými žáky a specifická péče o ně za předpokladu velmi podobných výchozích podmínek (finance, spolupráce s městem apod.).

2. Popis výzkumného souboru

2.1. Základní umělecká škola Příbram I, nám. T. G. Masaryka 155

2.1.1. Historie a současnost ZUŠ Příbram I, nám. T.G. Masaryka 155

Ve Školním vzdělávacím programu Základní umělecké školy, Příbram I, nám. T. G. Masaryka 155, 2012, s. 4 jsem se dočetla tyto informace o historii školy:

Škola byla založena roku 1991. Její vznik byl spojen s nadšením 90. let. Již od jejího vzniku si škola zakládala na přátelských vztazích, a to jak s rodiči, tak s žáky. Škola vynikala a stále vyniká svou bohatou uměleckou výzdobou. Na počátku byly otevřeny pouze tři obory – hudební, výtvarný a literárně dramatický. Ale již v té době škola pořádala koncerty, jejichž tradice je zachována dodnes. Roku 1993 byl poprvé žák školy přijat ke studiu na konzervatoři. Byla navázána první zahraniční spolupráce, a to se školou v Holandsku, která přinesla silnou inspiraci v oblasti jazzu a rocku. Tak se škola odlišila od většiny ZUŠ té doby, které se držely především klasické hudby. Roku 1999 škola získala právní subjektivitu. Kolem roku 2000 vznikla kapela a pěvecký sbor. Škola také převzala zodpovědnost za přehlídky ZUŠ v příbramském regionu. Mezi lety 2007–2011 došlo k navyšování kapacity škol, vzrostl jak počet žáků, tak i pedagogů. O studium na škole nastal veliký zájem. V souvislosti s tím musela škola projít mnoha rekonstrukcemi a zdokonalováním a obohacováním vybavení. Byl založen smyčcový soubor a v souvislosti s ním vznikla komorní hudba. Výtvarný obor byl opatřen multimediálním vybavením a žáci v něm začali tvořit krátké animované filmy. Důležitou oblastí činnosti školy se stalo konání seminářů, kdy škola zve významné umělce a hudebníky, a tím otevírá možnost účasti široké veřejnosti. Žáci školy pořádají pravidelné koncerty pro seniory s pečovatelskou službou. Přes to, že existence školy není prozatím dlouhá, škola se stala významnou součástí kultury a vzdělávání ve městě Příbrami.

Mgr. Petra Havlíková

Ve své praktické části jsem provedla polostrukturovaný rozhovor s Mgr. Petrou Havlíkovou, která kromě toho, že na ZUŠ na Příbrami I pracuje jako ředitelka, současně na této škole také vyučuje klavír a hudební nauku. V této práci je označena jako respondent č. 1.

Škola nabízí ke studiu všechny běžné obory (hudební, výtvarný), kromě tanečního oboru. Navíc škola provozuje další aktivity, jako například pěvecký sbor, který je dokonce rozdělen do dvou věkových kategorií, a dvě školní kapely. Jedna kapela se skládá pouze z žáků školy a druhou tvoří žáci i profesori. Na škole je v současné době zaměstnáno šestnáct pedagogů. Tato ZUŠ zmiňuje informace o svých oborech na svých webových stránkách www.skoly.pb.cz/2ZUS – viz Seznam literatury (Internetové zdroje).

2.2. Základní umělecká škola Antonína Dvořáka příspěvková organizace města Příbram

2.2.1. Historie a současnost ZUŠ Antonína Dvořáka příspěvkové organizace města Příbram

„Základní umělecká škola Jungmannova 351, Příbram III vznikla v roce 1991 administrativním rozdělením dvou budov jedné školy na dva samostatné subjekty. V tomtéž roce jsme od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR na naši žádost obdrželi povolení užívat v názvu školy jméno Antonína Dvořáka, jehož život a dílo jsou úzce spjaty s naším regionem. K datu 1. ledna 1996 získala škola právní subjektivitu zřizovací listinou jako příspěvková organizace města Příbram s názvem 1. základní umělecká škola Antonína Dvořáka Příbram. Od 1. dubna téhož roku byla rozhodnutím Školského úřadu Příbram zařazena do sítě škol, předškolních zařízení a školských zařízení s plánovanou kapacitou 430

žáků. 23. května 2007 byl novou zřizovací listinou změněn název školy na Základní umělecká škola Antonína Dvořáka Příbram. V současné době intenzivně jednáme s kompetentními orgány o nástavbě budovy, která by vyřešila stísněné prostorové podmínky pro výuku. Projektová dokumentace nástavby je již zpracována. Případná realizace nástavby by umožnila další rozvoj školy.“ (Školní vzdělávací program, Základní umělecká škola Antonína Dvořáka Příbram, 2012, s. 5)

Josef Mestl

Je na ZUŠ ředitelem a současně učitelem akordeonu a hudební nauky. Tato ZUŠ je zvláštní tím, že její vedení má již po mnoho let rodinnou tradici.

ZUŠ zaměstnává v současné době přibližně sedmnáct pedagogů. Oproti ZUŠ Mgr. Petry Havlíkové je zde nabídka studijních oborů bohatší o obor taneční.

3. Analýza rozhovorů a výsledky výzkumu

Na závěr práce provedu analýzu a interpretaci informací získaných na základě rozhovorů s řediteli základních uměleckých škol, kteří odpovídali na jednotlivé stanovené otázky.

Nejprve jsem provedla rozhovor s ředitelkou Mgr. Petrou Havlíkovou (respondent č. 1). Hlavní otázky jsem měla připravené a při rozhovoru je doplnila o některé podotázky. Poté jsem položila stejné otázky panu řediteli Josefu Mestlovi (respondent č. 2). Kromě konkrétních odpovědí na mé hlavní i dílčí výzkumné otázky jsem získala některé další informace, jež jsou pro tuto práci obohacením.

Oba respondenti byli předem seznámeni s důvodem mé žádosti o rozhovor a s cílem této bakalářské práce. Prostředkem zaznamenávání rozhovoru byl digitální záznam (nahrávka hlasu), která ulehčila transkripci a analýzu rozhovorů. V práci je použit úplný, ne však doslovný přepis odpovědí – některá slova byla upravena (nespisovné výrazy). Nebyl však nijak pozměněn význam vět.

V následné analýze rozhovorů uvádím vždy nejprve jednotlivé odpovědi obou respondentů na konkrétní zadanou otázku, které bezprostředně poté vyhodnocuji.

1. Jaká jsou podle Vás kritéria kvality dobré spolupráce pedagoga s nadaným dítětem? Popřípadě, jaké by měl pedagog používat vyučovací metody?

Respondent č. 1: „Myslím si, že u nás se všem osvědčuje kladná motivace. Obecně na této škole platí pravidlo: netrestat. Když hodnotíme žáky, nechceme je nijak trestat. Pokud žák nedostane jedničku, je to jen proto, aby se upozornilo na to, že tu existují některé nedostatky.

Na naší škole se snažíme žáka chválit. Žákův výkon bude vždy dobrý, i když dostane například trojku. Ale pokud dostane trojku, evidentně přece nebyl špatně celý jeho výkon. Jde o to, aby pedagog rozlišil, zda se žák svému oboru věnuje i doma, zajímá se o něj a zda chodí na hodiny připravený. V takovém případě je nutné, aby se pedagog zajímal o to, jaké podmínky pro učení žák doma má. Nejlepší je, pokud jsou rodiče ochotni vypomoci. A následně se vymyslí nějaká varianta domácí výchovy napojená na školní vzdělávání. Například u nás je jeden šikovný nadaný žák, kterého jeho matka začala motivovat tím, že za

každou jedničku nebo obrázek, který dostane na houslích, mu koupí jeho oblíbený časopis. Tato motivace funguje. Žák se zlepšuje.

Nebo jako druhý příklad bych mohla uvést paní profesorku, která na naší škole učí violoncello. Ta dává jedničky různých velikostí na každé vyučovací hodině. Například na A3, nebo přes dvě stránky žákovské, až po nejmenší jedničky. Žák má vždy jedničku, takže není špatný, ale má motivaci k tomu být lepší. A vždy může získat ještě větší jedničku. Protože když někdo něco pokazí, ale něco jiného udělá dobře a dostane 3, tak už to vnímá jen jako kritiku. Tento způsob hodnocení se toho může vyvarovat. Pochválit a něco vytknout, ale hodně chválit.

U nadaného dítěte je nejdůležitější poznat, že je nadané. To se pozná docela spolehlivě, například v takových situacích, kdy dítě čekají zkoušky nebo nějaký koncert, který je ohlášen na poslední chvíli. Učitel najednou zjistí, že žák je schopen se za krátkou dobu naučit se toho tolik. A za čtrnáct dní práce může najednou udělat víc práce než za půl roku, kdy pořádně necvičil. Poté může pedagog přitvrdit, dávat žákovi více úkolů a očekávat od něj větší výkony, více domácí přípravy.“

Respondent č. 2: „Na tuto otázku je opravdu velmi složité odpovědět. Nadané dítě je dítě, které má intonační a především rytmické předpoklady stát se dobrým hudebníkem. Záleží však na dlouhodobém profesionálním vedení. Máme jistě desítky nadaných žáků, bojím se termínu výjimečně nadaných. Je totiž pravdou, že nadaných žáků stále ubývá. To má však souvislost s výchovou dětí a smyslem pro zodpovědnost. Velmi záleží na tom, zda dítě přistupuje k výuce aktivním, či pasivním způsobem. Pedagog rozeznává úroveň domácí přípravy a snaží se ji co nejvíce podpořit. K tomu samozřejmě potřebuje taky snahu ze strany rodičů. Rozeznat, do jaké míry je nadaný žák nadaný, a do jaké míry jsou jeho dobré výsledky odrazem jeho pílě, je docela složitý a dlouhý proces. Zajímavé je, že se častěji stává právě u těch nadaných žáků, že mají laxní přístup. Navzdory tomu, že na sobě moc nepracují, někdy očekávají, že budou účinkovat na koncertě. Proto dochází k záměně, kdy pedagog vybere raději méně nadaného žáka, který si to „více zaslouží“, než toho více nadaného.

Práce s dětmi je velmi individuální záležitost. Ke každému dítěti pedagog volí jiné metody – dle jeho osobnosti. Nemůžeme např. žáka, který se bojí, motivovat zastrašováním, naopak je na místě ho chválit a jen podotknout případné chyby, ne příliš kritizovat.“

Vyhodnocení:

Oba respondenti se shodli na tom, že pochvala, nikoli kritika je osvědčenou metodou vedoucí k motivaci žáka. Dále se shodli na tom, že povinností pedagoga je odpovídající hodnocení a ocenění kvality domácí přípravy, nikoli schopností jako takových.

Respondent č. 1 uvedl dva příklady z praxe. Prvním byl případ, kdy se pedagog rozhodl řešit nedostatečnou přípravu žáka na hodiny spoluprací s jeho rodiči. Vidíme, že pro mladší žáky může být motivací také menší hmotná odměna. Jako druhý, velmi zajímavý příklad z praxe uvedl způsob hodnocení žáka, který ho nijak neponižuje a nesnižuje jeho schopnosti. A dále řekl dobrý příklad toho, jak se často pozná, zda je žák opravdu nadaný.

Respondent č. 2 pojal odpověď na otázku trochu odlišným způsobem. Zmínil se o hudebních předpokladech nadaného žáka a o faktu, že nadaných žáků stále ubývá. Důvodem toho je podle jeho názoru stálé ubývání píce, smyslu pro povinnost u žáků. Nakonec uvedl fakt, že to, jakou aplikuje pedagog metodu, má souvislost s povahou, osobností žáka.

2. Co dělá Vaše škola pro kvalitní spolupráci s rodiči? (Komunikace, vtáhnutí do děje – školní akce atp.)

Respondent č. 1: „Převážně s nimi komunikují učitelé. Někteří rodiče chodí přímo za mnou. Někdy se chodí i vyjádřit, pokud jsou s něčím nespokojení, což je fajn. Pak jejich připomínky nějak řešíme ve spolupráci s učiteli. Nebo komunikujeme přes vývěsky, emaily... Někdy jsme rodiče oslovovali a žádali je o sponzorství, někteří rodiče jsou také dárci. Znají naše prostředí. Zveme je na koncerty. A spravujeme také internetové stránky, které se po informační stránce snažíme stále vylepšovat.

A již asi tak čtvrtý rok jsou vymyšlená tzv. „Rodinná pouta“. To jsou koncerty pro rodiny. Fungují tak, že si rodina připraví vystoupení. Nejedná se tedy jen o sourozence, ale účinkující musí mít také nějaký mezigenerační vztah. To je podmínka účasti. Toto se nám velmi osvědčilo. Doposavad to bylo skvělé, uvidíme, jak nám to vyjde letos.

Někteří rodiče chodí rádi na akce, dokonce i na ty, kde nevystupují jejich děti. Jiní rodiče nepřijdou ani na ty akce, kde vystupují jejich děti. Je to velmi individuální.“

Respondent č. 2: „Zveme pochopitelně rodiče žáků na pravidelné akce, které pořádáme, a informujeme rodičovskou veřejnost o dění ve škole. To buď formou pozvánek, které rozesíláme emailem, nástěnkami ve škole nebo městských prostorách, a nebo rodiče mohou nalézt informace na našich internetových stránkách.

Po přijetí žáka informujeme rodiče o možnosti kontaktu s hlavním učitelem i vedením školy. Pokud nastanou nějaké komplikace, ať už ze strany rodičů, nebo školy, je možné se vzájemně informovat. Problém nastává např. viz ot. č. 1, kdy jsem mluvil o tom, že někteří žáci nepřístupují k výuce zodpovědně. Vybavuje se mi jeden žák, kterého můj kolega učil před několika lety. Byl to velmi nadaný žák romského původu, který měl ale problémy s docházkou. Na výuku chodil nepravidelně, ale vždy, když na ni přišel, předvedl skvělý výkon ve hře na saxofon. Pedagog byl tehdy postaven do složité situace, protože i když věděl, že nadaný žák často na hodině chybí, byl si vědom toho, že by byl schopný určité argumentace. Proto se rozhodl jednat takovým způsobem, že žáka vzal na koncert romských jazzových hudebníků, kteří však na tom, co uměli, také pracovali, a vysvětlil mu, že práce je důležitá stejně tak jako talent a že se má stále co učit. Jeho docházka se po tomto zážitku opravdu zlepšila.“

Vyhodnocení:

Respondenti se vyjádřili obdobně ohledně zdrojů, prostřednictvím kterých informují rodiče žáků o dění ve škole. Nejčastějším a nejvíce navštěvovaným informačním zdrojem jsou internetové stránky.

Respondent č. 1 uvedl, že s rodiči převážně komunikují učitelé. Někdy však rodiče vyhledají ředitele. Jakékoli ohlasy, ať už kladné, nebo záporné jsou ze strany vedení vítané. Velmi pozoruhodná je akce, kterou tato škola pořádá, nazvaná „Rodinná pouta“. Tento způsob koncertů – žáci vystupují společně se členy své rodiny – je velmi dobrou příležitostí pro zapojení rodin do spolupráce se školou a žáky. Inspirace pochází z různých školení v zahraničí (Holandsko, Anglie). Zajímavostí je také příležitost k dárcovství, kdy škola například na školních koncertech dává možnost dobrovolného vstupného atp.

Respondent č. 2 uvedl zajímavý příklad z praxe s romským žákem o způsobu jeho motivace ze strany učitele. Učitel byl úspěšný díky tomu, že zohlednil zároveň žakovy zájmy i kulturu (individuální přístup k žákovi).

3. Jaké akce pořádáte během roku?

Respondent č. 1: „Za celý rok jich může být asi okolo padesáti. Jsou pravidelné tradiční akce i nepravidelné, výjimečné. Ty bývají někdy takřikajíc „na poslední chvíli“.

Jako příklad bych uvedla soutěže a akce na některých vernisážích, koncerty v městské knihovně, v nemocnici, pro MŠ. Nebo tzv. „Sezónní koncerty“: Jarní, Podzimní, Vánoční atp.

Dále pořádáme nějaké výlety, pokud se toho ujme některý z pedagogů. To je mimo jiné jednou z dalších příležitostí pro rodiče, kdy je můžeme „vtáhnout do děje“.

Nebo také pořádáme koncerty pěveckého sboru, který si v našem městě už vydobyl jméno, a dokonce vyhrál v několika soutěžích.“

Respondent č. 2: „Během roku pořádáme celkem 8 periodických čtvrtletních žákovských koncertů, dále vánoční besídku, koncert ke Dni matek. Podílíme se, žáci i učitelé, na činnosti Příbramského městského orchestru, na kterém se mimo jiné podílejí také žáci z druhé ZUŠ v našem městě. Důležitou akcí je zajisté vystoupení Big-bandu ZUŠ A. Dvořáka, učitelé tvoří i základ Souboru svatohorských trubačů. Big-band má již dlouhou tradici a často hraje na akcích pořádaných městem, jako např. vánoční trhy, ohňostroj. V souvislosti s naším Big- bandem také nesmím opomenout důlní akce. Ty jsou propojeny s příbramskou historií a lákají turisty, mezi kterými bývají také cizinci, u nichž tyto akce vzbuzují velké ohlasy.“

Vyhodnocení:

Obě ZUŠ se kromě pořádání svých školních koncertů podílejí na koncertech organizovaných ve spolupráci s městem. Bylo velmi zajímavé vysledovat, že ZUŠ vedená Mgr. Petrou Havlíkovou koná také prospěšnou činnost, jakou jsou koncerty v nemocnicích. Oba respondenti uvedli, že organizují během roku koncerty, které jsou pravidelné. Mezi ně patří sezónní koncerty a koncerty pořádané o svátcích. Pokud školy srovnáme, zjistíme, že:

Respondent č. 1 se odlišuje od respondenta č. 2 akcemi, jako jsou výlety, kterých se mohou zúčastnit jak učitelé, tak žáci se svými rodinami. To je další příležitost k navázání kontaktů s rodiči a k vytváření přátelské atmosféry, důvěry a kolegiality.

Respondent č. 2 zmiňuje, že součástí školy je školní Big-band. Big-band je zde prestižní příležitostí k uplatnění pro nadané a pilné žáky. Tato školní kapela navíc spolupracuje s městem.

Podotázka: Podle čeho vybíráte dítě, které se má zúčastnit koncertů nebo uměleckých soutěží?

Respondent č. 1: „To je zcela individuální, nechávám výběr na profesorech. Jsou některé školy, kde se musí zúčastnit všichni žáci. Ale já to nechávám čistě na učitelích, aby si žáky vytipovali. Protože někdo je šikovný, někdo není a ty soutěže jsou hodně konkurenční. Konkurence je tam velká a pak se může stát, že některé děti, které nejsou soutěživé, to zlomí. Ale jiné dítě, které je šikovné, ale např. nepracuje, taková soutěž může motivovat. A zde to pedagog může použít jako motivační složku.

Každý rok jsou ministerstvem vyhlašované různé oblastní soutěže. Například tento rok to byly kytary a smyčce, dramatický a výtvarný obor, loni akordeon... jednou za tři roky se to obměňuje.“

Respondent č. 2: „Na škole je několik pedagogů, kteří mají na starosti organizaci koncertů. Většinou jsou to pedagogové zastupující mladší věkovou skupinu našeho pedagogického sboru. Účinkující žáky vybírají třídní učitelé, kteří také nesou odpovědnost za úroveň interpretace. Koncert a všechny akce školy jsou především věcí spolupráce mezi pedagogy.

Třídní učitelé vybírají žáky podle jejich dosavadní pile, ale i povahy. Co se týká soutěží, musím říct, že nejsme školou, která by preferovala účast každého žáka na soutěži. Avšak je pravdou, že takové školy se dodnes v České republice vyskytují. To je však zřejmě způsob spíše zastaralý, který tu přetrvává z dřívějších let. Dle mého názoru tento způsob není zcela dobrý, protože nebere příliš ohled na rozdílné osobnosti žáků a také se tak ztrácí silný účinek motivace. Naopak může působit tak, že to žáky odradí, protože mají pocit nucenosti.“

Vyhodnocení:

Respondent č. 1 se k této problematice vyjádřil jasně. Z jeho odpovědi vyplývá, že záleží na žákově osobnosti a na tom, zda bude účast žáka na koncertě nebo soutěži působit motivačním způsobem, nebo zda by se tento čin minul účinkem.

Respondent č.2 však navíc dodal ještě další zajímavou skutečnost, totiž že existují školy, které požadují po všech žácích účast na koncertech nebo soutěžích. Tedy mohli bychom mluvit o tom, že neberou v potaz žákovu povahu, tudíž mohou působit na nadaného žáka demotivačně, a tak blokovat jeho rozvoj. Fakt, že se tato praxe na některých školách i v dnešní době děje, mne velice překvapil.

4. Odkud škola čerpá finance? Máte dostatek peněz na akce, které pořádáte?

Respondent č. 1: „Na platy pedagogů dostáváme příspěvek z ministerstva, stejně tak jako dostáváme státní peníze, a dále dotace z města a školy (příspěvek na vzdělávání) na její provoz.

V zásadě máme dotace z města na provoz a školné, z toho platíme vybavení, údržbu, topení, elektřinu, revize, malování atp. Vzhledem k tomu, že sídlíme v domě patřícím městu, platí větší investice město, a to zvláště, bez použití našich peněz. Takže když bychom potřebovali peníze na akce, tak těch máme myslím si dost. Některé akce jsou dražší (v divadle – zaplacení světla, topení atd.), takže poté se to musí vykompenzovat jinde, např. nekoupí se tak drahé hudební nástroje. Co se týká peněz z grantu, je to na nás, jak si to rozvrhneme.

Jsme zřizováni městem. Existují také hudebky, které jsou zřizovány krajem. Ty jsou většinou v pronájmu v domě, který patří městu, a od kraje nedostávají na provoz peníze žádné. Proto jsou na tom po stránce finanční mnohem hůře. Je tedy výhodou být pod městem. Druhá ZUŠ, která sídlí v našem městě, to má stejně jako my.“

Respondent č. 2: „Mzdové prostředky jsou nám přidělovány z Krajského úřadu Středočeského kraje, provozní náklady kryjí dotace z Městského úřadu Příbram. Zatím si nemůžeme stěžovat. Peněz na školní akce máme opravdu dostatek. Naší velikou výhodou je prostorná budova školy, která má větší taneční sál i s pódium. Zde se koná většina koncertů i školních aktivit, jako je např. dětský karneval, den dětí apod.“

Vyhodnocení:

Na základě odpovědí obou respondentů na zadanou otázku můžeme soudit, že spolupráce města Příbrami s těmito základními uměleckými školami je v obou případech na dobré úrovni.

Obě školy sídlí v budovách, které vlastní město. Proto na rozdíl od ZUŠ, které jsou zřizovány krajskými úřady a musí platit městům za pronájmy budov, tyto školy mohou část financí použít jinak, např. na vybavení školy, akce, koncerty apod.

Výhodou u respondenta č. 2 jsou větší prostory, poskytující mimo jiné také taneční sál, a tím rozšíření nabídky uměleckých oborů o taneční obor, který na druhé ZUŠ v Příbrami chybí.

5. Jak spolupracujete s druhou základní školou, která sídlí ve stejném městě?

Respondent č. 1: „Jako ředitelka školy jsem je zvala často na některé z našich akcí. Ale na jejich straně bohužel moc odezva nebyla. Jednak na akce, na které byli pozváni, nechodili, ale ani nezvali nás na ty jejich. Až nyní nás přizvali na akci. Vynořila se totiž nová myšlenka orchestru, kde mají hrát žáci obou ZUŠ v Příbrami. Přihlásilo se mnoho dětí, které by se toho chtěly zúčastnit. Doufám, že tato akce se stane něčím, co otevře dveře nové spolupráci. Tento orchestr chystá koncert a ten bude první akcí, která nás bude stmelovat. V porovnání s naší školou je ta druhá ZUŠ v našem městě daleko větší. Jsou zde všechny obory včetně toho tanečního.“

Respondent č. 2: „Řekl bych, že naše spolupráce je velmi sporadického rázu. Není to proto, že bychom snad měli vůči druhé škole předsudky, jen to nepovažujeme za něco nutného. Máme ohledně naší školy vizi, ve které i nadále sami pokračujeme, a myslím si, že se nám to daří. Ta vize je spíše přizpůsobení se podmínkám v České republice. Druhá škola ve městě se hodně inspiruje prací v zahraničí. Tento přístup nijak nekritizuji, avšak my jsme zvolili přístup jiný.“

V současné době však trochu spolupracujeme na orchestru, který se skládá jak z jejich žáků, tak z žáků naší školy.“

Vyhodnocení:

Velmi zajímavé bylo sledovat odpovědi na tuto otázku a zjistit, že jedna ze škol je ke spolupráci a společným projektům pro práci s talentovanými dětmi více nakloněna než škola druhá. Jediný společný projekt za celou dobu existence obou škol v jednom městě se uskutečňuje až nyní. Tímto projektem je orchestr, skládající se z žáků obou škol.

Respondent č. 1 uvedl, že jejich škola je velmi otevřená pro spolupráci s druhou ZUŠ, avšak druhá škola nemá o užší kontakt zájem.

Respondent č. 2 podotkl, že spolupráci nijak nevyhledávají. Zajímavá byla informace o tom, že výhodou jejich školy jsou větší prostory, ve kterých jsou dobré podmínky také pro taneční obor (tj. taneční sál), který na druhé škole chybí.

6. Jak často se u Vás na škole stane, že nadané děti připravujete na další studium uměleckého zaměření (konzervatoř, pedagogické školy)? A pokud ano, stává se, že uspějí?

Respondent č. 1: „Nyní byl například přijat jeden žák, minulý rok také. Každý rok se připravuje jeden žák na konzervatoř. A přibližně jednou za dva, tři roky uspějí. Co se týká přijetí do pedagogických škol, tam je úspěšnost větší.“

Respondent č. 2: „Sem tam se objeví skutečný talent, který uspěje i ve studiu na konzervatoři.“

Je jich však stále méně. Na konzervatoř se v průměru dostane jeden žák asi za dva nebo tři roky. Když nad tím přemýšlím, největší úspěch v přípravě na konzervatoř má u nás asi dechové oddělení.“

Více žáků se úspěšně dostává na pedagogické školy. A tento úspěch mne opravdu těší. Co se týká vysokých pedagogických škol, tak ty, musím přiznat, nijak neevidujeme.“

Vyhodnocení:

Na základě tohoto rozhovoru a dílčích odpovědí respondentů můžeme soudit, že úspěšnost přijetí žáků na konzervatoře, pedagogické a umělecké školy je dobrá. Obě školy odvádějí dobrou práci.

7. Jaké je podle Vás neadekvátnější vzdělání pedagogů na ZUŠ?

Respondent č. 1: „Ideálně by měli mít dokončené studium na konzervatoři a vysokou pedagogickou školu. Ale samozřejmě k učení stačí pouze absolutorium konzervatoře (šest let studia). To už ale záleží na individuálním posouzení ředitele školy. Stává se také, že někdo nemá vystudovanou žádnou školu v oboru, ale je tzv. výkonným umělcem, a pokud to ředitel uzná, může ho také přijmout. Ale potom je tedy samozřejmě otázkou, co znamená „výkonný umělec“. Mohu vám popsat, jak si ho představuji já: Mohou to být hráči, kteří celý život hrají v orchestrech a soukromě učí, jen nikdy neměli školu a nestudovali to. Ale v hudbě jsou velmi šikovní a např. vedou nějaké orchestry, skládají hudbu a aktivně se zúčastňují kulturního života. Nemusí se ale jednat jen o hudebníky. Sem bychom mohli zařadit také výtvarné umělce atp. V tom například můžeme vidět rozdíl oproti základním školám. Jinak se samozřejmě držíme zákonů o pedagogických pracovnících a jednáme podle nich.“

Respondent č. 2: „Mám-li rovořit o hudebním oboru, myslím, že absolutorium konzervatoře je dostatečným vzděláním. Výhodou je však samozřejmě vysoká škola pedagogická nebo VOŠ. Pro zajímavost bych mohl zmínit fakt, že na naší škole vyučují někteří učitelé, kteří na naši základní uměleckou školu chodili již v dětství jako žáci.“

Vyhodnocení:

Z odpovědí obou respondentů vyplývá, že za minimální vzdělání pedagoga na ZUŠ považují absolvování konzervatoře. Vysoká pedagogická škola je více než výhodou. Avšak respondent č. 1 uvádí, že ředitel školy může povolit také výjimky, kdy se pedagogem na ZUŠ může stát člověk, který je v oboru velmi zdatný, aniž má odpovídající školní vzdělání.

Obě odpovědi na tuto otázku si můžeme doplnit nahlédnutím do seznamů vyučujících obou příbramských ZUŠ, které částečně vypovídají i o vzdělání pedagogů – např. uvádějí jejich dosažené tituly.

4. Školní vzdělávací programy na ZUŠ v Příbrami

Pro doplnění faktů a získání dalších zajímavých informací ohledně hodnocení žáků a vzdělávání mimořádně nadaných žáků jsem vybrala tato dvě témata ze ŠVP příbramských základních uměleckých škol. Ta jsem poté vyhodnotila podobným způsobem, jakým jsem vyhodnocovala analýzu rozhovorů – srovnáním získaných informací.

Pro přehlednost údajů byly školy označeny stejně jako respondenti, tedy čísly 1 a 2. Číslo 1 zastupuje Základní uměleckou školu Příbram I, nám. T. G. Masaryka 155. Číslo 2 je číslem pro školu Základní umělecká škola Antonína Dvořáka příspěvková organizace města Příbram.

4.1 Vzdělávání žáků mimořádně nadaných

ŠVP ZUŠ č. 1:

„Mimořádně nadaným žákům vytváříme roční individuální vzdělávací plán. Podmínkou je posudek z pedagogicko-psychologické poradny, žádost zákonných zástupců žáka, potvrzení příslušného zařízení a souhlas ředitelky školy. Pro žáky, kteří prokazují mimořádné dispozice k uměleckému vzdělávání, mají vynikající studijní výsledky nebo se cíleně připravují na studium na středních nebo vysokých uměleckých školách, ale nejsou diagnostikováni specializovaným pracovištěm, individuální studijní plán nevytváříme. V takovém případě aplikujeme možnosti individuálního přístupu k žákovi za účelem dosažení jeho studijního maxima (rychlejší tempo při plnění ročníkových výstupů, zvýšení hodinových dotací v individuální výuce, rozšíření obsahu učiva, častá účast na veřejných akcích, soutěžích apod.). O zvýšení hodinové dotace pro individuální výuku u žáků s mimořádnými dispozicemi pro umělecké vzdělávání rozhoduje ředitelka školy na základě doporučení učitele příslušného studijního zaměření.“ (Školní vzdělávací program, Základní umělecká škola, Příbram I, nám. T. G. Masaryka 155, 2012, s. 101)

ŠVP ZUŠ č. 2:

„Žák, jenž prokáže mimořádný talent, je na základě žádosti zákonného zástupce a rozhodnutí ředitele školy zařazen do studia s rozšířeným počtem hodin. Tento učební plán je

určen především žákům, kteří projevují hlubší zájem o umělecké obory, a je zaměřen na přípravu k přijímacím zkouškám na konzervatoř nebo vysokou školu uměleckého směru. Obsah studia je stanoven třídním učitelem vždy k 1. září příslušného školního roku. Na konci školního roku vykoná žák hudebního oboru postupovou zkoušku před komisí, která po dohodě s rodiči rozhodne o pokračování rozšířené výuky v dalším školním roce. Žák nevykonává postupovou zkoušku ve výtvarném, tanečním ani literárně-dramatickém oboru, o pokračování rozšířené výuky rozhodne ředitel na základě žádosti rodičů a souhlasu učitele daného oboru.“
(Školní vzdělávací program, Základní umělecká škola Antonína Dvořáka Příbram, 2012, s. 145)

Vyhodnocení:

Obě školy se ve svém ŠVP vyjadřují ohledně vzdělávání mimořádně nadaných žáků obdobně, co se týká možnosti rozšíření vyučovacích hodin. Také se zde shodně zmiňují o tom, že je to ředitel, kdo rozhoduje, zda konkrétnímu žákovi toto rozšíření povolí.

ŠVP ZUŠ č. 1:

K rozšíření počtu vyučovacích hodin u talentovaných žáků ZUŠ č. 1 dodává, že nadaní žáci mají častější příležitost k účasti na koncertech, soutěžích a školních akcích.

ŠVP ZUŠ č. 2:

Tato škola se nevyjadřuje tolik podrobně k tomu, co je třeba k prokázání talentu. Nijak se nezmiňuje o posudku z pedagogicko-psychologické poradny. Avšak nalézáme zde vyjádření ohledně obsahu učiva, který stanovuje pedagog vždy počátkem školního roku, a zároveň zde škola specifikuje úlohu komisionálních zkoušek.

4.2 Zásady a způsoby hodnocení žáků

ŠVP ZUŠ č. 1:

„Hodnocení žáků provádíme z důvodů informativních a motivačních. Žáky informujeme o míře jejich znalostí, dovedností, naplnění vytčených cílů, příp. jejich výkonech. Takto jim, příp. i jejich zákonným zástupcům, poskytujeme zpětnou vazbu. Na základě hodnocení žáky motivujeme pro další studium, pro zlepšování a zdokonalování svých schopností a pro odstraňování případných nedostatků.“ (Školní vzdělávací program, Základní umělecká škola, Příbram I, nám. T. G. Masaryka 155, 2012, s. 102)

ŠVP ZUŠ č. 2:

„Cílem hodnocení je poskytnout žákovi zpětnou vazbu, co se naučil, jak postupovat dále, v čem se zlepšit. Hodnocení by mělo být vyjádřeno pozitivně a být pro žáky motivující. Uplatňujeme přiměřenou náročnost, soustředíme se na individuální pokrok každého žáka. Žáky vedeme k sebehodnocení a sebekontrolé.“ (Školní vzdělávací program, Základní umělecká škola Antonína Dvořáka Příbram, 2012, s. 146)

Vyhodnocení:

Oba ŠVP těchto škol udávají, že hodnocení slouží jako jakási sebereflexe žáka pro uvědomění si vlastních úspěchů a případných chyb, na jejichž odstranění žák bude muset ještě pracovat. ŠVP ZUŠ č. 2 však klade důraz také na individuální pokrok každého žáka.

ZÁVĚR

Práce nese název Rozvoj nadání dítěte v ZUŠ. Jejím cílem bylo zjistit, zda je nadaným dětem na základních uměleckých školách poskytováno vzdělání a s ním související péče na úrovni odpovídající jejich specifickým potřebám.

Výchozí otázka mého výzkumu zněla: „Jsou nadaným dětem poskytnuty odpovídající služby k rozvíjení jejich talentu a zájmu“?

Práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické.

V teoretické části jsem se zabývala základními pojmy, teorií o vyučování nadaného žáka a o spolupráci pedagoga základní umělecké školy s rodiči. Podrobněji jsem se věnovala poznatkům o zdravém sebevědomí žáka a jeho potřebě porozumění ze strany učitele s ohledem na jeho věk, osobnost a rodinné prostředí. Dotkla jsem se také tématu využívání volného času a rozlišila jsem pojmy „zájmové umělecké vzdělávání“ a „zájmové vzdělávání“. Popsala jsem historii základních uměleckých škol v České republice a cíle a obory, které mají všechny ZUŠ v České republice společné. Zaměřila jsem se na přijímací zkoušky, jejich kritéria a ohodnocení.

Praktická část byla rozdělena na dvě části. V první jsem se věnovala analýze rozhovorů (3. kapitola). Ke každé otázce a k ní náležejícím odpovědím dvou respondentů jsem se vyjádřila formou vyhodnocení, ke kterému jsem došla na základě srovnání obou odpovědí. V části druhé (4. kapitola) jsem uvedla doslovné citace ze školních vyučovacích plánů obou základních uměleckých škol, s jejichž řediteli jsem provedla rozhovor. I zde jsem pomocí komparace vyhodnotila oblast týkající se vzdělávání mimořádně nadaných dětí a jejich hodnocení na obou sledovaných školách.

Pro dosažení co nejobjektivnější odpovědi na předem stanovenou základní otázku jsem formulovala několik dalších otázek dílčích, na něž jsem pak získala odpovědi pomocí výzkumné metody polostrukturovaného rozhovoru. Uskutečnila jsem dva rozhovory se dvěma řediteli základních uměleckých škol.

Otázka týkající se potřebné kvalifikace pedagoga pro výuku na ZUŠ mi byla zodpovězena uspokojivě. Nejnižším předpokladem vzdělání pro tuto pozici je absolutorium na konzervatoři, získání středoškolského nebo vysokoškolského pedagogického vzdělání je výhodou. Avšak výjimečně se může stát, že škola se svolením ředitele přijme jako učitele také

„aktivního umělce“. O tom se zmiňuje respondent č. 1, Mgr. Petra Havlíková (viz rozhovor, kapitola 4. – odpověď na otázku č. 7).

Hodnocení žáků probíhá mnoha způsoby. O jeho konkrétní podobě rozhoduje vyučující se svolením ředitele, hodnocení však vždy musí odpovídat předpisu obsaženému ve ŠVP školy. V rozhovorech jsem zjistila, že pokud se týká hodnocení, obě školy volí individuální způsob hodnocení každého žáka. Učitelé shodně považují za důležité přistupovat k žákovi na základě poznání jeho osobnosti. Výchozím úkolem pedagoga je zjistit, zda se žák na hodiny připravuje, nebo ne. Hodnocení žáka pak má mít především motivační funkci, nikoli se mýjet účinkem, nebo dokonce žáka odrazovat. Tento přístup je podle mého názoru zcela správný.

Ohledně vyučovacích metod se oba ředitelé vyjádřili jasně. Za nejúčinnější metodu považují pochvalu (viz odpověď na otázku č. 1), nebo současnou motivaci i ze strany rodičů (hmotná odměna za dobrou známku). Spolupráce pedagoga s rodiči je velice vítaná.

Velmi důležité bylo zjistit, jakým způsobem vybírají učitelé děti na vystoupení a umělecké soutěže. V souvislosti s tím mne zajímalo, zda školy mají dostatek financí na realizaci všech akcí. Zjistila jsem, že obě školy sídlí v budovách, které vlastní město, a nemusí platit za pronájmy budov. Mohou tak své finance použít jinak – na vybavení školy, různé akce, koncerty apod.

Výběr dětí, které se zúčastní akcí, záleží na posouzení jejich učitele – ten děti vybírá mj. s ohledem na jejich povahu. Žáka, který není příliš soutěživý, pedagogové mnohdy i přes jeho výrazné nadání nevyberou. Na koncertech je totiž konkurence velmi vysoká a pro některého žáka by tato zkušenost mohla znamenat odrazení (viz analýza rozhovorů, odpověď na podotázku u otázky č. 3). Překvapilo mne, že existují školy, které požadují na každém žákovi účast na koncertech a soutěžích. K tomu se více vyjadřuji ve vyhodnocení odpovědi na podotázku č. 3.)

V souvislosti se základní otázkou položenou v mé práci (Jsou nadaným dětem poskytnuty odpovídající služby k rozvíjení jejich talentu a zájmu?) jsem se zajímala také o to, jaká je úspěšnost nadaných žáků v pokračování vzdělávání v umělecké oblasti. Zjistila jsem, že úspěch sklízají především žáci přihlašující se na pedagogické školy. Úspěšnost v přijetí na konzervatoře a vysoké umělecké školy je bohužel nižší.

Co se týká komunikace mezi školou a rodinou, nejčastějším a nejvíce navštěvovaným zdrojem informací jsou v případě obou škol internetové stránky. Mezi školami a rodinami žáků však existuje i osobní, tvůrčí spolupráce. Jedna ze sledovaných škol dokonce pořádá kromě tradičních akcí např. společné výlety nebo koncerty ve školní zahradě, kam jsou zvány nejen rodiny žáků, ale i ostatní veřejnost. Pozoruhodnou akcí této školy bývá koncert nazývaný „Rodinná pouta“, kde žáci vystupují společně se členy své rodiny.

Také spolupráce mezi oběma zkoumanými ZUŠ a městem Příbramí je v obou případech na dobré úrovni. Jedna ze škol např. koná prospěšnou činnost, jakou jsou koncerty v nemocnicích, školní kapela druhé ZUŠ se podílí na některých kulturních akcích pořádaných městem apod.

Základní umělecké školy poskytují nadaným i méně nadaným žákům možnost vzdělání, seberealizace, zapojení se do kulturních akcí a rozvíjení jejich talentu. Vedení škol, na kterých jsem prováděla rozhovory, přistupuje ke vzdělávání nadaných dětí zodpovědně. Učitelé přistupují ke vzdělávání každého žáka individuálně, volí ke každému z nich přístup, který je v souladu s žákovou povahou. ZUŠ pod vedením Mgr. Petry Havlíkové se odlišuje od ZUŠ ředitele Josefa Mestla svou bohatou uměleckou výzdobou ve všech prostorách budovy. Tato škola čerpá inspiraci pro svou práci často v zahraničí (Anglie, Holandsko). Vyznačuje se přátelskou atmosférou důvěry a kolegiality. Škola pana ředitele Josefa Mestla je spíše tradičnějšího typu, nicméně vyniká svým školním Big-bandem (viz analýza rozhovorů, odpověď na otázku č. 3).

Zpracováním vybraného tématu jsem byla obohacena o řadu zajímavých poznatků. Mezi ně patří také příklady z praxe, jež jsem uvedla jak v teoretické části, tak v praktické. Mnoho z nich je použitelných v další školní výuce, a to nejen na ZUŠ. Například příběh o způsobu známkování pedagožky, která rozdává žákům pouze jedničky, avšak jedničky různých velikostí. Žák je tak vystaven pouze jednoznačně kladné motivaci (viz odpověď na otázku č. 1). Teoretická část práce obsahuje mnoho informací, aplikovatelných do výuky nadaných dětí, např. v 1. kapitole věnující se mj. spolupráci pedagoga s žákem a jeho rodiči, nebo v kapitole 3., která se věnuje sebevědomí žáka a napomáhá pedagogovi porozumět nadanému dítěti, jež bývá často znevýhodňováno svými spolužáky na základní škole kvůli tomu, že je odlišné. V sebedůvěře však hrají roli i další aspekty, jako např. věk žáka atp.

Tato práce má však omezenou možnost rozsahu. Proto, kdybych se měla na stejné téma zaměřit znovu někdy v budoucnu, např. v diplomové práci, soustředila bych se na srovnání základního uměleckého vzdělávání v České republice a jemu odpovídajícího uměleckého vzdělávání dětí a mládeže v zahraničí. Nejspíše bych se zaměřila na země, kam se jezdí školit část pedagogického sboru ze ZUŠ vedené paní ředitelkou Mgr. Petrou Havlíkovou. Způsob získávat novou inspiraci k tvořivé práci spoluprací mezi pedagogy různých zemí mne totiž opravdu velice zaujal.

Resumé

Téma bakalářské práce nese název Rozvoj nadání dítěte v ZUŠ. Práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část obsahuje základní pojmy vztahující se k tématu práce, ke spolupráci pedagoga s žákem a rodiči a k sebevědomí žáka. Nechybí zde ani podstatné informace o základních uměleckých školách a metodách hodnocení žáků. V praktické části jsem použila výzkumnou metodu polostrukturovaných rozhovorů. Mým cílem bylo zjistit, zda v naší současné společnosti mají nadané děti vhodné podmínky pro vzdělávání a pro rozvíjení jejich talentu. Vybrala jsem dvě základní umělecké školy a provedla rozhovory s řediteli těchto škol, které jsem následně vyhodnotila. Získané poznatky jsem shrnula v závěru své práce. V praktické části jsem vycházela mj. jiné ze školních vzdělávacích programů ZUŠ, s jejich řediteli jsem provedla polostrukturované rozhovory.

Resume

The topic of this bachelor's theses is called Development of child's talent at basic and art schools. The thesis is divided in two parts, theoretical and practical. The theoretical part contains the basic terms related to the topic of the work, to teacher's cooperation with pupil and his parents and to the pupil's self-consciousness. It also provides relevant information about basic and art schools and the assessment tools. I used the half-structured interview research method in the practical part of the thesis. The goal was to find out if the talented children have got suitable conditions for their education and development of their talent. I chose two basic and art schools and I interviewed both their principals. Subsequently, I evaluated and summarized the results at the conclusion. In the practical part of my work, I also gained from the educational programs of basic and art schools, where I interviewed the principals using the half-structured interview method.

Seznam literatury:

a) Monografie

1. CAMPBELL, James R. *Jak rozvíjet nadání vašich dětí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 172 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8516-4.
2. ČAPEK, Robert. *Učitel a rodič: Spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Praha 7: Grada Publishing, a. s., 2013, 184 s. ISBN 978-80-247-4640-1.
3. HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 239 s. ISBN 978-807-3674-731.
4. MÖNKS, F. a Irene HYPENBURG. *Naše dítě je velmi nadané: rukověť pro rodiče a učitele*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002, 98 s. Výchova a vzdělávání. ISBN 80-247-0445-5.
5. SEDLÁČKOVÁ, Daniela. *Rozvoj zdravého sebevědomí žáka*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 123 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4726-854.
6. VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ a kol. *Pedagogika pro učitele*. Vyd. 1. Praha 7: Grada, 2007, 402 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4717-340.

b) Sborník

7. Základní umělecká škola Příbram I, T. G. Masaryka 155: Hudební obor. <http://www.skoly.pb.cz/>: <http://www.skoly.pb.cz/2ZUS>[online]. Příbram, 2007, 2014 [cit. 2014-06-01]. Dostupné z: <http://www.skoly.pb.cz/2ZUS/www/uvodni-strana/>

c) Legislativní dokumenty

8. Česká republika. Školský zákon, Úplné znění po novele: O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. In: 561/2004. Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra, 2004, č. 561 [cit. 2014-06-05]. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>

9. Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2010. 63. [cit.2014-06-05]. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/PRM_RVPZUV_NAWEB.pdf> ISBN-978-80-87000-37-3.

d) Internetové zdroje

10. MESTL, Josef. Školní vzdělávací program: Základní umělecká škola Antonína Dvořáka Příbram. In: *Www.zusantoninadvoraka.cz: příspěvková organizace města Příbram* [online]. Příbram, 2012, 1. 6. 2013 [cit. 2014-06-09]. Dostupné z:<http://www.zusantoninadvoraka.cz/word/svp2013.pdf>

11. Nadání. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikipedia Foundation, 2001- [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Nad%C3%A1n%C3%AD>

12. Školní vzdělávací program: Základní umělecká škola Příbram I, nám. T. G. Masaryka 155. In: *Http://skoly.pb.cz/2ZUS: Základní umělecká škola Příbram I, nám. T. G. Masaryka 155* [online]. 2012. vyd. Příbram, 2012, 1. 6. 2013 [cit. 2014-05-05]. Dostupné z: <http://skoly.pb.cz/2ZUS/www/svp/>

13. Základní umělecká škola: nám. T. G. Masaryka 155. *Http://skoly.pb.cz/2ZUS: Hudební obor* [online]. Příbram, 2007-2014, [cit. 2014-06-09]. Dostupné z: <http://www.skoly.pb.cz/2ZUS/www/uvodni-strana/>

14. Základní umělecká škola: nám. T. G. Masaryka 155. [Http://skoly.pb.cz/2ZUS](http://skoly.pb.cz/2ZUS): Hudební soubory [online]. Příbram, 2007-2014, [cit. 2014-06-09]. Dostupné z: <http://skoly.pb.cz/2ZUS/www/hudebni-soubory/sbor-zus/>

15. Základní umělecká škola: nám. T. G. Masaryka 155. [Http://skoly.pb.cz/2ZUS](http://skoly.pb.cz/2ZUS): Hudební soubory [online]. Příbram, 2007-2014, 1.6 2014 [cit. 2014-06-09]. Dostupné z: <http://skoly.pb.cz/2ZUS/www/hudebni-soubory/company/>